

Socialne vezi župnika, prošta in arhidiakona Valentina Fabrija, ambicioznega naročnika gradbenih del

Lilijana Žnidaršič Golec

Doc. dr. Lilijana Žnidaršič Golec, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska ulica 1, SI-1000, Ljubljana,
lilijana.znidarsic@gov.si

Izvleček:

Socialne vezi župnika, prošta in arhidiakona Valentina Fabrija, ambicioznega naročnika gradbenih del

1.01 Izvirni znanstveni članek

Valentin Fabri je eden vidnejših duhovnikov zadnje petine 15. in prvega desetletja 16. stoletja na Slovenskem. Bil je župnik v Slovenskih Konjicah in arhidiakon savinjskega arhidiakonata, župnik v Vuzenici, od leta 1497 do smrti leta 1509 pa tudi prošt v Dobrli vasi (Eberndorf) in arhidiakon v Podjuni (Jauntal). Pod njim je prišlo do prezidav v konjiški in vuzeniški župnijski cerkvi, v dobrolski kapiteljski cerkvi pa so se gradbena dela nadaljevala. Medtem ko je njegov gradbeni angažma z umetnostnozgodovinskega vidika analiziral Matej Klemenčič, se pričujoča razprava osredotoča na Fabrijeve socialne vezi. Te je Fabri tkal v domačem konjiškem okolju, med študijem na Dunaju (in najbrž še kje) ter v času kariere. Na podlagi virov narejena rekonstrukcija oseb, povezanih s Fabrijem, je lahko uporabno izhodišče za nadaljnje obravnave Fabrijevega gradbenega delovanja. Med osebami, zanimivimi tudi v širšem historiografskem smislu, izstopajo plemiči iz vrst nekdanje klientele Celjskih in pripadniki višje duhovščine.

Ključne besede: Valentin Fabri, duhovniki, prehod iz srednjega v novi vek, Slovenske Konjice, Vuzenica, Dobrła vas, cerkvena arhitektura, prozopografske študije

Abstract:

The Social Ties of the Parish Priest, Provost, and Archdeacon Valentin Fabri, an Ambitious Commissioner of Construction Works

1.01 Original scientific article

Valentin Fabri was one of the most prominent priests of the last fifth of the 15th and the first decade of the 16th century in Slovenia. He was parish priest in Slovenske Konjice and archdeacon of the Savinja Archdeaconate, parish priest in Vuzenica, as well as provost in Dobrła vas (Eberndorf) and archdeacon in Podjuna (Jauntal) from 1497 until his death in 1509. Under his leadership, reconstructions took place in the parish churches of Konjice and Vuzenica, while in the chapter church in Dobrła vas construction works continued. While Matej Klemenčič has analysed Fabri's engagement in construction works from the art-historical perspective, the present discussion focuses on his social ties, established in his home environment in Konjice, during his studies in Vienna (and probably elsewhere), as well as during his entire career. The identification of the people associated with Fabri, based on the relevant sources, can be a useful starting point for further discussions of Fabri's construction activities. Among the persons who are also interesting in the broader historiographical sense, the aristocrats from the ranks of the former clientele of the Counts of Celje/Cilli and the members of the higher clergy stand out.

Keywords: Valentin Fabri, priests, the transition from the Middle Ages to the Modern Period, Slovenske Konjice, Vuzenica, Dobrła vas, church architecture, prosopographical studies

Poznavalcem starejše slovenske umetnostne in cerkvene zgodovine ime Valentina Fabrija ni neznano. V poznem 15. stoletju in začetku 16. stoletja je zaznamoval arhitekturno podobo cerkva, pri katerih je služboval kot župnik oziroma prošt: pri župnijskih cerkvah v Slovenskih Konjicah (v nadaljevanju Konjice) in Vuzenici ter pri cerkvi avguštinskih kanonikov v Dobrli vasi (Eberndorf) na Koroškem.¹ Obetavno izhodišče za preučevanje Fabrijevih socialnih vezi, z odkrivanjem katerih želimo vsaj nekoliko prispevati tudi k razumevanju njegovega gradbenega angažmaja, so nedvomno listine iz Dobrle vasi. Fabrijevi socialni in krajevni izvor, pa tudi del njegovih poznejših družbenih vezi razkriva listina z dne 27. septembra 1507.² Takrat je Fabri za zveličanje svoje duše in duš svojih staršev, bratov, prednikov in naslednikov dobrolskemu samostanu, katerega prošt je bil, prepustil več posesti, ki jih je bodisi podedoval po očetu in materi bodisi kupil sam. Med posestmi se v listini najprej omenja vinograd na Škalcah nad Konjicami (*im obern Scalz*), ki ga je posedoval Fabrijevi pokojni oče in konjiški tržan Brikcij Majcen (Meyzen).³ Gornina od tega vinograda je pripadala fevdnemu imetniku gospostva Vodriž, Janezu (Hansu) Ungnadu s koroškega Ženeka oziroma Žineka (Sonnegg) južno od Dobrle vasi.⁴ Ni nepomembno, da so Ungnadi nekaj desetletij prej dobili v fevd okoli 10 kilometrov jugovzhodno od Slovenj Gradca ležeči Vodriž⁵ in da so že v drugi polovici 15. stoletja gospodarili tudi na gradu Irštajn na Paškem Kozjaku ter krajši čas na gradu Gornje Celje.⁶ Na Škalcah nad Konjicami je prav tako ležal poldrugi (*anderthalb*) vinograd, ki ga je Fabri kupil od celjskih minoritov. Gornino od vinograda je prejemal kaplan grajske kapele sv. Pankracija v Jamniku pri Zrečah.⁷ Še en poldrugi vinograd v Fabrijevi posesti je ležal v Framu, in sicer med vinogradoma, pripadajočima župniku v Slovenj Gradcu, natančneje v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, in podložniku ustanove pokojnega celjskega glavarja Andreja Hohenwarta;⁸ gornino je

¹ Prim. Matej KLEMENČIČ, *Župnijska cerkev v Konjicah in gradbena dejavnost Valentina Fabrija, Gotika v Sloveniji/Gotik in Slowenien/Il gotico in Slovenia. Nastajanje kulturnega prostora med Alpami, Panonijo in Jadranom/Vom Werden des Kulturraums zwischen Alpen, Pannonien und Adria/La formazione dello spazio culturale tra le Alpi, la Pannonia e l'Adriatico. Akti mednarodnega simpozija/Vorträge des internationalen Symposiums/Atti del Convegno Internazionale di Studi, Ljubljana, Narodna galerija, 20.–22. oktober 1994* (ur. Janez Höfler), Ljubljana 1995, str. 111–121; Anton OŽINGER, *Zgodovinski oris konjiške prafare od ustanovitve do konca prve svetovne vojne, Konjiško 1146–1996. 850 let pražupnije* (ur. Anton Ožinger, Ivan Pajk), Slovenske Konjice 1996, str. 40–41; Janez HÖFLER, *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem. K razvoju cerkvene teritorialne organizacije slovenskih dežel v srednjem veku*, Ljubljana 2016², str. 325–326.

² Objava izčrpnega regesta listine v: Beda SCHROLL, *Urkunden-Regesten des Augustiner-Chorherren-Stiftes Eberndorf im Jaunthale*, Klagenfurt 1870, str. 99–101. V Fabrijevem času in na njegove stroške je bilo sicer prezidano tudi župnišče v Konjicah. Fabri ga je »še polepšal in zavaroval«, mu prizidal dva stolpa ter ga utrdil z jarkom in okopom, znotraj katerega je dal izkopati ribnik. Gl. Paolo SANTONINO, *Popotni dnevniki 1485–1487*, Celovec-Dunaj-Ljubljana 1991, str. 66.

³ O Valentinovem priimku Fabri in priimku, ki ga je nosil njegov oče, prim. KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 112; OŽINGER 1996 (op. 1), str. 40. O različici priimka Šmid (Kovač) na ožjem konjiškem območju v prvi polovici 16. stoletja Jože KOROPEC, *Svetna zemljiška gospostva na Konjiškem do 1600, Konjiško 1996* (op. 1), str. 117, 123.

⁴ Različico Žinek najdemo na primer v: Matjaž BIZJAK, Aleksander ŽIŽEK, *Knjiga obračunov celjskih mestnih sodnikov 1457–1513*, Celje-Ljubljana 2010, str. XIV.

⁵ Prim. Svjetlana KURELAC, *Grad Vodriž, Gradovi, utrdbe in mestna obzidja. Vodnik po spomenikih* (ur. Nataša Gorenc), Ljubljana 2006 (Dnevi evropske kulturne dediščine), str. 189–192.

⁶ Hans PIRCHEGGER, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gültlen, Städte und Märkte*, München 1962 (Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, 10), str. 176 (Vodriž), 180 (Celje), 224 (Irštajn); Ivan JAKIČ, *Vsi slovenski gradovi. Leksikon slovenske grajske zapuščine*, Ljubljana 1997, str. 73, 139, 368. Prim. Ignac OROŽEN, *Celska kronika*, V Celi 1854, str. 109–110.

⁷ Takratni kaplan na gradu Jamnik je bil obenem župnik v Žetalah. Prim. SCHROLL 1870 (op. 2), str. 98, op. 5.

⁸ Andrej Hohenwart (Hohenwarter) je bil ustanovitelj in dobrotnik več cerkvenih ustanov tako na Celjskem kot

1. Notranjščina župnijske cerkve sv. Jurija, Slovenske Konjice

pobiralo framsko gospostvo.⁹ V okviru naše raziskave je vredno izpostaviti še hube in oštati v Prevratu pri Konjicah (danes del Konjic), ki jih je Fabri dobri dve leti prej, 13. junija 1505, kupil od plemiča Ulrika Herbersdorfa, varuha mladoletnega Franca Herbersdorfa.¹⁰ V kupoprodajni listini se pojavlja tudi v Prevratu ležeča huba s podložnikom pl. Hebenstreitov. Tako imenovano Hebenstreitovo imenje je v imenjski (davčni) knjigi za Štajersko iz leta 1516 navedeno kot imenje dobrolskih proštov.¹¹ Člane družine Hebenstreit najdemo na Konjiškem sicer že v štiridesetih letih 15. stoletja, o čemer priča med drugim dejstvo, da se je Wolfgang Hebenstreit jeseni 1449 ob vpisu na dunajsko univerzo identificiral kot Konjičan.¹² Poleg podatka, da so bili Hebenstreiti v drugi polovici 15. stoletja tudi lastniki dvorca Gojka, ki je stal zahodno od Konjic oziroma Konjiške gore,¹³ izpričuje njihovo navzočnost na Konjiškem imatrikulacija Jurija Hebenstreita. Kot »Georgius Hebenstreit de Ganabicz« se je Jurij leta 1479 vpisal na univerzo na Dunaju.¹⁴ Pripadnike te družine torej lahko štejemo med Fabrijeve (bližnje)

znance, verjetno pa tudi v krog dobrih znancev njegovih staršev in ožjih sorodnikov (sl. 1–2).

Med svetnimi plemiči s posejsto v okolici ali nedaleč od Konjic večkrat naletimo na Mindorferje, v Fabrijevi družbi zlasti na imetnika dvora Malahorna Friderika Mindorferja.¹⁵ Ta je Fabriju, »župniku v Konjicah in arhidiakonu v Savinjski dolini«, v nedeljo po godu sv. Jakoba, 30. julija 1486, prodal hubo, oštati in pustoto v Radani vasi (*Radmannsdorf*).¹⁶ Nekaj manj kot leto in pol pozneje je nastala listina o

na rodnem Metliškem. Prim. OROŽEN 1854 (op. 6), str. 119; Ignaz OROŽEN, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. 3/1: Das Archidiakonat Saunien*, Cilli 1880, str. 203, 208; Ivan STOPAR, *Svetina*, Maribor 1978 (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 89), str. 16–18; Janez WEISS, *Samostan frančiškanov pri Gradcu v Beli krajini in njegovi plemiški ustanovitelji*, Metlika 2021, str. 5–15, 63, 76–81. O mašni ustanovi z več ustanovitelji, med njimi Hohenwartom, v cerkvi sv. Danijela v Celju s konca leta 1476 prim. https://www.monasterium.net/mom/SI-ZAC/Minoritski/SI_ZAC_L_7_Min/charter (5. 2. 2022).

⁹ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 99.

¹⁰ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 96–97.

¹¹ PIRCHEGGER 1962 (op. 6), str. 141, 143. O Hebenstreitovem dvorcu in Hebenstreitih prim. Avgust STEGENŠEK, *Konjiška dekanija*, Maribor 1909 (Umetniški spomeniki Lavantinske škofije, 2; ponatis Slovenj Gradec 2010), str. 76–77.

¹² *Die Matrikel der Universität Wien. 2: 1451–1518/I* (ur. Leo Santifaller), Wien 1959, 1449 II, A 45.

¹³ JAKIČ 1997 (op. 6), str. 110.

¹⁴ *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1479 II, A 33.

¹⁵ PIRCHEGGER 1962 (op. 6), str. 146. Prim. STEGENŠEK 1909 (op. 11), str. 130; JAKIČ 1997 (op. 6), str. 202 (leto 1486).

¹⁶ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 233–234.

posojilu 13 funtov črnih denaričev, ki sta si jih od Fabrija izposodila močno zadolžena Friderik Mindorfer in njegova žena.¹⁷ Leta 1490 se Fabri poleg tega pojavi v vlogi priče pri prodaji dela gorine zakoncev Mindorfer Martinu Molitorju, župniku župnije Vitanje in dekanu bratovščine Žalostne Matere Božje na Dravskem polju.¹⁸ Ob Frideriku Mindorferju in Fabriju je listino pečatil Friderikov svak Franc Prager, ki je bil tedaj oskrbnik konjiškega gospostva.¹⁹ Plemič, ki je po očetu očitno izviral iz Konjic ali okolice in je moral Fabrija osebno poznati, je bil oskrbnik gradu Planina pri Sevnici Jurij Katzendorf. Spomladi 1484 je Fabriju oziroma župnijski cerkvi v Konjicah podaril travnik *in Scheisspach*²⁰ v zameno za to, da bo ob grobu njegovega pokojnega očeta Martina ves čas gorela sveča in se bo na prižnici vsako nedeljo molilo zanj.²¹ Travnik je mejil na Fabrijevi travnik in travnik kaplana beneficija sv. Jakoba v konjiški župnijski cerkvi oziroma kaplana bratovščine Žalostne Matere Božje.²² Veljavnost listine sta s pečatom potrdila Jurij Katzendorf in Andrej Hohenwart (Hohenwarter), vrhovni dedni stolnik na Kranjskem in v Slovenski marki ter glavar na gradu Gornje Celje.²³ S slednjim pa se nam odprejo še druge povezave, ki nas vodijo v Fabrijevo bližino. Po eni strani je Hohenwartova druga žena Katarina prihajala iz že omenjene plemiške družine Ungnad.²⁴ V listini z dne 10. avgusta 1492, s katero je Hohenwart pri oltarju sv. Bernarda v minoritski cerkvi v Celju ustanovil dnevno mašo za svoj in ženin dušni blagor ter dušni blagor njihovih

2. Nagrobna plošča Valentina Fabrija, župnijska cerkev sv. Jurija, Slovenske Konjice

¹⁷ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 234. Sopečatitelj listine, izdane v ponedeljek po prazniku sv. Andreja leta 1487, je bil konjiški kaplan Janez (Hans) Khermpeiß.

¹⁸ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 236.

¹⁹ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 236. Prim. KOROPEC 1996 (op. 3), str. 111, 136.

²⁰ Prim. KOROPEC 1996 (op. 3), str. 110.

²¹ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 233.

²² O beneficiatu oziroma kaplanu Ožboltu prim. OROŽEN 1880 (op. 8), str. 273.

²³ Tudi Celjski zgornji grad, Zgornje Celje ali Stari grad. O Andreju Hohenwartu Andrej NARED, *Dežela – knez – stanovni. Oblikovanje kranjskih deželnih stanov in zborov do leta 1518*, Ljubljana 2009 (Thesaurus memoriae. Dissertati-ones, 7), str. 163–164, in zlasti WEISS 2021 (op. 8), str. 59 (pečat), 60–64.

²⁴ WEISS 2021 (op. 8), str. 64.

prednikov in potomcev, je Katarina (*Katrein*) navedena kot hči pokojnega Krištofa Ungnada.²⁵ Skupno Hohenwartu in njegovemu tastu je bilo opravljanje službe oskrbnika na Gornjem Celju, resda z osem- ali sedemletnim časovnim razmikom.²⁶ Krištof je ta položaj izpričano zasedal leta 1461, Hohenwart pa od leta 1470 do smrti leta 1503.²⁷

Oba, Krištofa Ungnada in njegovega zeta Andreja Hohenwarta, prav tako srečamo v povezavi z leta 1461 ustanovljeno škofijo v Ljubljani: Krištofa kot pričo ob izstavitvi »cesarske« ustanovne listine škofije 6. decembra,²⁸ Hohenwarta pa predvsem v listinskem gradivu škofije iz druge polovice sedemdesetih let 15. stoletja. 25. januarja 1476 je, denimo, Andrej Hohenwart, »vrhovni stolnik na Kranjskem in zdaj glavar na Gornjem Celju«, poleg sodnika in sveta mesta Celje overil vidimus listine iz leta 1347. Ta je zadevala desetino, ki je nekoč pripadala benediktinski opatiji v Gornjem Gradu,²⁹ po vtelesitvi opatije menzi ljubljanskih škofov pa je oziroma naj bi prešla v škofijsko posest.³⁰ Leta 1478 je dal Hohenwart skupaj s kranjskim deželnim upraviteljem Gašperjem Melzem narediti tudi vidimus listine z datumom 5. november 1466. V tej listini ustanovitelj ljubljanske škofije, deželni knez in cesar Friderik III. škofu Žigu Lambergu in njegovim naslednikom izrecno dovoljuje razpolagati »z župnijskimi cerkvami, kapelami in drugimi beneficiji, ki so vteleseni (inkorporirani) ljubljanski škofiji ali so njen fevd«.³¹ Ljubljanski škof Lamberg se je jeseni 1476 sam zglašil pri Hohenwartu. Prosil ga je za pravno mnenje glede žitne desetine v Vologu pri Velenju, katere polovico naj bi si, čeprav je formalno ni dobil v fevd, lastil podložnik Andrej Snaer, s čimer naj bi kršil škofovo fevdno pravico.³² Spomladi 1477 je bilo Hohenwartu po ukazu Friderika III. naloženo, naj posreduje v sporu med škofom Lambergom in Žigom (Sigmundom) Lichtenbergom, oskrbnikom gradu Forhtenek,³³ in sicer zaradi fevdne desetine in dajatev od treh škofovi župnijski cerkvi oziroma župniji v Škalah podložnih kmetov.³⁴ Kot overitelj Hohenwart nastopa v deset let mlajši listini z dne 25. maja 1487. Z njo je Vincenc Khun, vikar na Planini pri Sevnici, Juriju Kislekerju, stolnemu kanoniku v Ljubljani in planinskemu župniku, prodal svojo posest na vzpetini pred trgovom.³⁵ Ob tem ne gre spregledati navedbe iz popotnega dnevnika Paola Santonina, po kateri sta se v Hohenwartovi hiši v Celju 2. junija 1487 skupaj z oglejskim generalnim vikarjem Petrom Carlijem mudila Fabri in vitanjski župnik Martin (Molitor).³⁶

²⁵ https://www.monasterium.net/mom/SI-ZAC/Minoritski/SI_ZAC_L_10_Min/charter (5. 2. 2022).

²⁶ Gl. kronološki seznam oskrbnikov Gornjega Celja v BIZJAK, ŽIŽEK 2010 (op. 4), str. XIV.

²⁷ Hohenwart je imel v zastavi tudi celjski vicedomski urad. Prim. BIZJAK, ŽIŽEK 2010 (op. 4), str. XIV, op. 19; str. 47, op. 96; str. 164.

²⁸ *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2020, str. 526, 540, 586, 590. Prim. Miha KOSI, Celjska klientela. Socialna in prostorska mobilnost plemstva v službi grofov Celjskih, *Družbena in identitetna mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in 20. stoletjem* (ur. Boris Golec), Ljubljana 2019, str. 59.

²⁹ *Listine 2020* (op. 28), str. 467–468, št. 437.

³⁰ Prim. Lilijana ŽNIDARŠIČ GOLEC, Vzroki in okoliščine ustanovitve ljubljanske škofije ter oblikovanje njenega ozemlja, *Ljubljanska škofija. 550 let* (ur. France Martin Dolinar), Ljubljana 2011, str. 16.

³¹ *Listine 2020* (op. 28), str. 483–484, št. 457.

³² Prim. *Listine 2020* (op. 28), str. 469–476, št. 440, 442–445, 447–448.

³³ Prim. Igor SAPAČ, Gradova Žamberk in Forhtenek, *Iz zgodovine Šoštanja* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2021 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 69/3), str. 513.

³⁴ *Listine 2020* (op. 28), str. 476–477, št. 449.

³⁵ *Listine 2020* (op. 28), str. 612, št. 52.

³⁶ SANTONINO 1991 (op. 2), str. 89. Santonino Fabrika sicer ne navaja poimensko, ampak govori o »častitem gospodu arhidiakonu«. To pa je bil tisti čas Fabri. Njegovo identiteto posredno potrjuje tudi navzočnost vitanjskega župnika Molitorja, v čigar družbi Fabrika večkrat srečamo. Prim. Giuseppe VALE, *Itinerario di Paolo Santonino in*

Fabrijeve povezave z duhovščino

Glede Fabrijevih vezi z duhovniki iz bodisi oglejske škofije oziroma patriarhata bodisi ljubljanske škofije³⁷ kaže najprej opozoriti na vprašanje, ali ni bil Fabrijev bližnji rojak eden vidnejših duhovnikov oglejske škofije tistega časa, Tomaž Prelokar. Tisti humanistično izobraženi Tomaž Prelokar, ki si je z učinkovitim izpolnjevanjem pravnih nalog v službi Friderika III. zagotovil uspešno kariero in je svojo življenjsko pot sklenil kot škof druge najstarejše nemške škofije, to je škofije v Konstanci.³⁸ Leta 1496 umrli Prelokar bi se namreč prav lahko rodil v Prelogah pri Konjicah.³⁹ V latinskih virih se za Prelokarjevim osebnim imenom navadno pojavlja oznaka »iz Celja« (de Cilia), a ga s priimkom »Prelokar« (po toponimu Preloge) imenuje na dunajski univerzi delujoči humanist Brikcij Preprost,⁴⁰ čigar družina je prav tako prihajala iz Celja ali širšega območja Celja.⁴¹ Različico priimka »Prelager« opazimo še v zapisu o Prelokarjevi promociji v Padovi leta 1466.⁴² V zvezi z Brikcijevim sorodstvom naj dodamo, da je bil njegov sorodnik Janez Preprost iz Laškega, ki je v zgodnjih letih Fabrijevega župnikovanja v Konjicah deloval kot župnik v Hočah.⁴³ Od kod bi lahko bil Prelokar? Po *Historični topografiji slovenske Štajerske za čas do leta 1500* je na ozemlju celjske grofije poleg Prelog pri Konjicah sicer izpričana vas (zdaj zaselek) Preloge pri Šoštanju.⁴⁴ Na tleh nekdanje celjske grofije oziroma celjske četrti⁴⁵ najdemo danes še dve naselji: Preloge jugozahodno od Slovenske Bistrice in Preloge pri Šmarju pri Jelšah.⁴⁶ Kakor koli, ni si težko predstavljati, da sta na kariero in širitev socialne mreže njunega *compatriota* Fabrija vplivala oba, okoli dve desetletji starejši Tomaž Prelokar, znan tudi kot prvi humanistični učitelj Maksimilijana I.,⁴⁷ in od Fabrija najbrž le nekaj let starejši Brikcij Preprost, ki ga slovensko zgodovinske pozna kot ustanovitelja najstarejše v virih dokumentirane slovenske štipendije.⁴⁸ Precej trdno nit od Prelokarja do Fabrija

Carintia, Stiria e Carniola negli anni 1485–1487, Citta del Vaticano 1943 (Studi e testi, 103), str. 264, op. 2.

³⁷ Prim. ozemlji obeh škofij na Spodnjem Štajerskem in Koroškem v: *Slovenski zgodovinski atlas* (ur. Drago Bajt, Marko Vidic), Ljubljana 2011, str. 116. Ob tem kaže opozoriti, da je koroška župnija Globasnica (Globasnitz) tudi po ustanovitvi ljubljanske škofije ostala del oglejskega patriarhata. O tem in o napačnih navajanjih v literaturi (med drugim v ŽNIDARŠIČ GOLEC 2011 (op. 30), str. 17) HÖFLER 2016 (op. 1), str. 131, op. 150.

³⁸ Prim. Primož SIMONITI, *Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja*, Ljubljana 1979, str. 147–152; Martin WAGENDORFER, Thomas Berlower (auch Prelogar, Prelager, Berlokar, de Cilia), *Neue Deutsche Biographie*, 26, 2016, <https://www.deutsche-biographie.de/pnd136428754.html> (22. 1. 2022).

³⁹ Oblike krajevnega imena za čas do leta 1500 navaja Pavle BLAZNIK, *Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške*, 2, Maribor 1988, str. 136. O današnjem naselju, nekdanj razdeljenem na Zgornje Preloge in Hebenstreit oziroma Spodnje Preloge, prim. Anton GRICNIK, Mati mnogih hčera. Narodopisni paberki in drobtine, *Konjiško* 1996 (op. 1), str. 301.

⁴⁰ V poročilu iz leta 1476, ko je bil Preprost dekan dunajske artistske fakultete. Gl. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 147.

⁴¹ O Brikciju Preprostu prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 142–146; Franc Ksaver LUKMAN, Preprost, Brikcij (med 1400 in 1450–1505), *Slovenski biografski leksikon*, 2/8 (ur. Franc Ksaver Lukman), Ljubljana 1952, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi461242/> (30. 1. 2022). Celje in Laško izpostavlja SIMONITI 1979 (op. 38), str. 129.

⁴² SIMONITI 1979 (op. 38), str. 147; *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1461 ad annum 1470* (ur. Giovanna Pengo), Padova 1992, str. 220, št. 551: »d(omini) Thomae Prelager dicti de Cilia«.

⁴³ VALE 1943 (op. 36), str. 248–249.

⁴⁴ BLAZNIK 1988 (op. 39), str. 136.

⁴⁵ Prim. zemljevida v: *Slovenski zgodovinski atlas* 2011 (op. 37), str. 98, 112.

⁴⁶ *Veliki atlas Slovenije* (ur. Vlasta Mlakar), Ljubljana 2012, 62/A1, 110/B1.

⁴⁷ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 147, 149–152; WAGENDORFER 2016 (op. 38).

⁴⁸ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 129–131. Prim. Alojz CINDRIČ, *Ljubljanski izobraženci skozi čas. Izobraževanje*

lahko potegnemo prek duhovnika ljubljanske škofije Petra Knavra (Knauer, Knawr). Knaver je bil najverjetneje sin oskrbnika gradu Gutenberg pri Trziču – graščino je imela tista veja pl. Lambergov, iz katere je izhajal prvi ljubljanski škof Žiga⁴⁹ –, študiral pa je na Dunaju in v Padovi, kjer je malo pred božičem 1469 dosegel doktorat iz cerkvenega prava.⁵⁰ Iz cerkvenega prava je dobra tri leta prej, 13. septembra 1466, v Padovi doktoriral tudi Prelokar,⁵¹ pri čemer je bil ena od prič pri njegovi promociji Andrej Lichtenberg (Lichtenberger), takrat še padovski študent obojega prava.⁵² Pravzaprav nas do Fabrija pripelje tudi Lichtenberg, resda ne neposredno in v primeru, da gre pri tem »kar najslavnejšem« (*famosissimus*) padovskem študentu in pri leta 1456 na Dunaju imatrikuliranem Andreju Lichtenbergu z Rifnika (*de Richnek*) v resnici za isto osebo.⁵³ Andrej Lichtenberg z Rifnika je bil sicer bodisi sin bodisi vnuk Erazma I. Lichtenberga, zanj pa je znano, da je imel donosno službo na dvoru Celjskih in da je v začetku 15. stoletja dobil delež graščine Lihtenberk pri Litiji.⁵⁴ Verjetnost povezave s Fabrijem utrjuje dejstvo, da se Andrej spomladi 1474 omenja kot (župnijski) vikar v Konjicah; poziv oglejskega generalnega vikarja Angela Fasola pridaja Andreju naslov doktorja cerkvenega prava.⁵⁵ Štiri leta pozneje, leta 1478, je kot vikar konjiškega župnika Henrika Regisa že izpričan Fabri.⁵⁶ Dodati kaže, da je bil Andrejev stric ali brat Bernard od leta 1480 do leta 1484 oskrbnik gospostva Konjice.⁵⁷ Jeseni 1483 je sopečatil listino o prodaji travnika, njiv in vinograda bratovščini Žalostne Matere Božje na Dravskem polju.⁵⁸ Bližnji sorodnik, morda kar brat Andreja Lichtenberga je bil tudi že omenjeni oskrbnik Forhteneka Žiga (Sigmund) II. Lichtenberg.⁵⁹

A vrnimo se h Knavru, ki je sredi sedemdesetih let 15. stoletja postal ljubljanski kanonik,⁶⁰ leta 1482 pa »prvi človek« ljubljanskega kapitlja, namreč stolni prošt in s tem župnik v Radovljici.⁶¹ Še zlasti zgovoren je podatek, da se je Knaver leta 1475 mudil v Rimu, od koder je v Ljubljano po naročilu

Ljubljančanov na dunajski univerzi 1392–1917, Ljubljana 2019, str. 114, 147.

⁴⁹ Prim. Johann Baptist WITTING, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, 5–6, 1895, str. 182; Igor SAPAČ, Gutenberg in Glanz oziroma Novi Gutenberg. Stavbnozgodovinski oris, *Iz zgodovine Trziča* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2020 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 68/3), str. 382.

⁵⁰ *Acta graduum* 1992 (op. 42), str. 380, št. 905 (22. december 1466).

⁵¹ *Acta graduum* 1992 (op. 42), str. 220, št. 551.

⁵² *Acta graduum* 1992 (op. 42), str. 220, št. 551: »nobilis et in utroque jure scholaris famosissimus d(ominus) Andreas Lichtenberger«. Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 120.

⁵³ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 120; Lidija SLANA, Grad Lihtenberk in njegovi lastniki skozi stoletja, *Iz zgodovine Litije in okolice* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2011 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 59/3), str. 420.

⁵⁴ SLANA 2011 (op. 53), str. 420, 421 (Tabela II. Stari Lichtenbergi – Štajerska veja).

⁵⁵ Nadškofijski arhiv, Videm, Archivio della Curia Arcivescovile Udinese, Acta Curiae, busta 326 (1474–1475), fol. 46: »d(omino) Andree Liechtenberg decretorum doctori uic(ari)o in Gonobicz«. Prim. Lilijana ŽNIDARŠIČ GOLEC, Jure VOLČJAK, Videm (Udine). Italija, *Evidentiranje arhivskega gradiva, ki je izven države ter zadeva Slovenijo in Slovence v letu 2005* (ur. Gašper Šmid), Ljubljana 2006 (Obvestila Arhiva Republike Slovenije, 22/2), str. 49.

⁵⁶ VALE 1943 (op. 36), str. 223, op. 2.

⁵⁷ SLANA 2011 (op. 53), str. 421 (z navedbo še nekaj drugih gradov na Spodnjem Štajerskem, ki jih je kot oskrbnik upravljal Bernardin pl. Lichtenberg).

⁵⁸ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 232–233.

⁵⁹ Prim. SLANA 2011 (op. 53), str. 420–421.

⁶⁰ V listini iz Rima z dne 18. marca 1475 Knaver sicer še ni označen kot kanonik, ampak kot »klerik«. Gl. *Listine* 2020 (op. 28), str. 464, št. 433. Prim. Lilijana ŽNIDARŠIČ GOLEC, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila*, Ljubljana 2000 (Acta Ecclesiastica Sloveniae, 22), str. 105.

⁶¹ Prim. ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 38, 69, 104–105.

Tomaža Prelokarja, tedaj še prošta v Konstanci, prinesel papeško bulo s pozivom na boj proti Turkom, ki sta ga napovedala cesar Friderik III. ter oglejski patriarh in papeški legat za nemške dežele Marko Barbo.⁶² V uvodu k vidimusu bule, datiranemu v ljubljanski »rezidenci« škofa Lamberga 7. septembra 1475, beremo: »Venerabilis vir dominus Petrus Knaver decretorum licen(cia)tus Canonicus noster de mandato Reuerendi pr(esbiter)is domi(ni) Thome de Cilia Prepositi Constanciensis Cesaree Mayestatis Prothonotarius ac ejusdem apud Sedem Ap(osto)licam Oratoris sibifacto coram nobis et notario nostro subscripto personaliter constitutus habens et tenens suis in manibus quosdam Litteras Ap(osto)licas.«⁶³ Knaver se je torej sredi sedemdesetih let 15. stoletja v Rimu sreč(ev)al s Prelokarjem, ki je tam zastopal cesarjeve interese pri Svetem sedežu. Že leta 1470 se je Prelokar, denimo, angažiral v podporo kanonizaciji mejnega grofa Leopolda IV. Babenberžana, v večnem mestu ga nato zasledimo vsaj še v letih 1475, 1476 in 1485.⁶⁴ Kar zadeva vezi med Knavrom in Fabrijem, izstopa predvsem Knavrovo zastopstvo ob Fabrijevem imenovanju, natančneje ob papeževi konfirmaciji Fabrijevega imenovanja za župnika v Konjicah v začetku leta 1482.⁶⁵ Za prejem župnije, katere letni dohodki so tisti čas znašali 80 zlatih goldinarjev, je Knaver v Fabrijevem imenu papeški kuriji 3. januarja 1482 odštel 45 zlatih goldinarjev.⁶⁶ Tri leta pozneje je bilo Knavru poverjeno še reševanje spora med Fabrijem kot konjiškim župnikom in Mihaelom, priorjem kartuzije v Žičah.⁶⁷ Do poravnave, ki je med drugim določala, da mora prior konjiškemu župniku prepustiti župniji pripadajoči del desetine žičkih podložnikov, je prišlo 3. julija 1485.⁶⁸ Poravalno listino, potrjeno v konjiškem župnišču pred več pričami iz vrst svetne duhovščine in kartuzijanov, je sestavil notar Janez Isenhausen, klerik ljubljanske škofije iz Gornjega Grada.⁶⁹ Isti notar je čez slabih dvanajst let, 11. marca 1497, poleg notarja Leonarda Rosulacherja, duhovnika salzburške nadškofije, opremil z notarskim znakom listino, s katero so dekan avguštinskih kanonikov v Dobrli vasi Friderik in njegovi sobratje naznanili, da so za novega dobrolskega prošta izvolili župnika in arhidiakona v Konjicah Valentina Fabrija.⁷⁰ Med pričami je bil ob tej priložnosti na prvem mestu naveden Jurij Slatkonja, duhovnik ljubljanske škofije in »kaplan presvetlega rimskega kralja [Maksimilijana I.] iz Ljubljane«.⁷¹ Glede na to, da je Slatkonjo, pri katerem je Maksimilijanov dunajski dvor takrat že prepozna(va)l glasbene in organizacijske darove,⁷² čakala skorajšnja

⁶² Prim. Listine 2020 (op. 28), str. 466–467, št. 436; ŽNIDARIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 105.

⁶³ Nadškofijski arhiv Ljubljana, NŠAL 101, Zbirka listin, 1475 september 7., Ljubljana (vidimus bule papeža Siksta IV., izdane 28. junija 1475).

⁶⁴ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 148; WAGENDORFER 2016 (op. 38).

⁶⁵ STEGENŠEK 1909 (op. 11), str. 46; KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 112, op. 11.

⁶⁶ Albert STARZER, Auszüge aus den Rechnungsbüchern der Camera apostolica zur Geschichte der Kirchen Steiermarks in der Aquileier, Lavanter und Seckauer Diözese während des 14. und 15. Jahrhunderts, *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen*, 25, 1893, str. 87. Knaver, z napačno obliko priimka Linauer, je tu opredeljen kot Fabrijev prokurator.

⁶⁷ Prim. Jože MLINARIČ, *Kartuziji Žiče in Jurklošter. Žička kartuzija ok. 1160–1782. Jurkloštrska kartuzija ok. 1170–1595*, Maribor 1991, str. 511 (seznam priorjev do leta 1497).

⁶⁸ MLINARIČ 1991 (op. 67), str. 213. Prim. VALE 1943 (op. 36), str. 253–254, op. 3.

⁶⁹ MLINARIČ 1991 (op. 67), str. 213. Med pričami je bil tudi duhovnik Štefan Fabri iz Konjic, očitno Fabrijev bližnji sorodnik.

⁷⁰ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 86–87.

⁷¹ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 87–88: »Georgio Schlaconia, Serenissimi Romanorum Regis Capellano Laybacensis«. Med pričami opazimo tudi že omenjenega Janeza (Hansa) Ungnada z Ženeka.

⁷² Prim. Lilijana ŽNIDARŠIČ GOLEC, Metoda KOKOLE, Jurij Slatkonja (1456–1522), cerkveni dostojanstvenik in glasbenik med rodno Kranjsko in Dunajem, *Slovenski odnosi z Dunajem skozi čas* (ur. Vincenc Rajšp), Dunaj 2013, str. 195–196, 200–202.

3. Dobrla vas/Eberndorf, samostanski kompleks s cerkvijo Marije Vnebovzete

potrditev na ljubljanski kanonikat, manj kot dve leti zatem pa še prevzem ljubljanske stolne proštije,⁷³ se povezava s Knavrom ponuja kar sama. Ne nazadnje je Jurij Slatkonja na funkciji ljubljanskega prošta nasledil prav Knavra, ki je umrl v začetku leta 1499.⁷⁴ Z umetnostnozgodovinskega stališča si omembo na tem mestu zasluži tudi dejstvo, da je bila pri župnijski cerkvi sv. Petra v Radovljici v Knavrovem času, verjetno že v osemdesetih letih 15. stoletja, zgrajena nova dvoranska ladja.⁷⁵

V zvezi s Fabrijem kot proštom v Dobrli vasi (sl. 3) in njegovimi stiki z duhovniki, ki bi lahko vplivali nanj v umetnostnem smislu, moramo posebej izpostaviti Korošca Leonharda von Keutschacha, v slovenski strokovni literaturi navadno imenovanega Lenart iz Hodiš oziroma Lenart Hodiški.⁷⁶ Lenartov oče Oto je bil dvorni sodnik (*Hofrichter*) v Vetrinju (Viktring),⁷⁷ k čemur naj pripomnimo, da je bila župnija Hodiše (Keutschach) od srede 13. stoletja vtelesena vetrinjski cisterci, župnija in cisterca pa sta ozemeljsko spadali v nadškofijo Salzburg.⁷⁸ V letih od okrog 1510 do 1515, ko je Lenart že (več kot) poldrugo desetletje zasedal sedež salzburškega nadškofa,⁷⁹ je nastal spomenik, znan kot »epitaf Hodiških« (*Keutschacher Epitaph*), ki je zdaj vzdian na zunanjsčini

⁷³ Prim. Lilijana ŽNIDARŠIČ GOLEC, *Kariere duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Vzvodi, okoliščine, (samo)reprezentacija*, Ljubljana 2019 (Thesaurus memoriae. Opuscula, 9), str. 51–52.

⁷⁴ ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 107, 108.

⁷⁵ Blaž RESMAN, Skica za umetnostnozgodovinski portret župnijske cerkve svetega Petra v Radovljici, *Radovljiški zbornik 1995* (ur. Jure Sinobad), Radovljica 1995, str. 277–278, 291. Prim. Janez HÖFLER, *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Kranjska*, Ljubljana 2017², str. 42.

⁷⁶ Prim. KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 113; Franz ORTNER, Keutschach, Leonhard von (um 1442–1519), *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz), Berlin 1996, str. 364; Andrej BANDELJ, Jože MIHELIČ, Jernej ZUPANČIČ, *Zamejska Koroška* (ur. Drago Kladnik), Ljubljana 2016 str. 47.

⁷⁷ Prim. zadevna biografska orisa v: ORTNER 1996 (op. 76), str. 364–366; Reinhard R. HEINISCH, Leonhard von Keutschach, *Neue Deutsche Biographie*, 14, 1985, <https://www.deutsche-biographie.de/pnd129038393.html#ndbcontent> (29. 1. 2022).

⁷⁸ O vetrinjski cisterci in njenem zemljiškem gospostvu prim. <https://www.monasterium.net/mom/AT-HHStA/ViktringOCist/fond> (5. 2. 2022).

⁷⁹ Nadškof je bil v letih od 1495 do 1519.

južne stene cerkve pri Gospe Sveti (Maria Saal) in naj bi ga bil izklesal salzburški kipar Hans Valkenauer.⁸⁰ Preden je sedel na nadškofovski sedež, je Lenart salzburškemu kapitlju načeloval kot prošt (od 1490), prej, med letoma 1481 in 1490, pa je bil prošt v Dobrli vasi.⁸¹ Tu je službo prošta po 11. marcu 1497, kot že rečeno, opravljal Fabri. Čeprav Fabri Lenarta ni nasledil neposredno, je pomembno poudariti, da je začetek gradbene prenove samostana in posebej cerkve, s katero je nadaljeval Fabri, segal še v Lenartov čas.⁸² Poleg tega je Lenart stike z dobrolskimi kanoniki ohranjal tudi po odhodu v Salzburg. 22. junija 1495 je skupaj z dekanom in drugimi člani salzburškega kapitlja – ti so takrat še sledili reguli sv. Avgušтина⁸³ – sklenil bratstvo z dobrolskima proštom in kapitljem.⁸⁴ Do sklenitve je prišlo v času, ko je bila Fabriju prošcija v Dobrli vasi s tako imenovano ekspektanco najverjetneje že obljubljena.⁸⁵ Nedolgo pred izvolitvijo za prošta je Fabri postal tudi član skupnosti avguštinskih kanonikov.⁸⁶ Še poldrugo leto pred Fabrijevo smrtjo (1509) je Lenart v dobrolski cerkvi ustanovil aniverzarij za svoje starše ter sestre in brate, od katerih sta bila dva skupaj z nekaj otroki tu tudi pokopana.⁸⁷ Ob razčlenitvi del, nastalih pod Fabrijem v župnijskih cerkvah v Konjicah in Vuzenici ter v kapiteljski cerkvi v Dobrli vasi, je pri vprašanju o Fabrijevem stavbarju na možnost posredniške vloge salzburškega nadškofa opozoril Matej Klemenčič.⁸⁸ Med raznimi deli, katerih nastanek je pobudil gradbeno angažirani nadškof Lenart,⁸⁹ in deli v Fabrijevih cerkvah Klemenčič sicer ni našel ožjih slogovnih povezav. Za prihodnje raziskovalce Fabrijevih arhitekturnih izbir bo morda zanimiv podatek, da se je Lenart, tako kot za njim Fabri, dobro poznal z Ungnadi. Lenart je kot član skupnosti pri dobrolski cerkvi, v kateri so tudi Ungnadi imeli svojo grobnico,⁹⁰ pravzaprav deloval že od leta 1460, od leta 1467 hkrati kot gospodarski upravitelj kapitlja.⁹¹ Glede Lenartovih stikov s posameznimi člani te družine naj izpostavimo menjavo posesti med Krištofom Ungnadom in dobrolskim kapitljem z Lenartom na čelu leta 1480.⁹²

Nadaljnje povezave nam razpira pogled v gradivo o življenju Jurija Labekerja (Laebecher, Lebecher, Lybeker), Fabrijevega predhodnika na župniji Vuzenica. Ker na vprašanje, od kdaj do kdaj je Labeker župnikoval v Vuzenici (sl. 4), nimamo pravega odgovora, lahko samo ugibamo, ali bi bil

⁸⁰ Friedrich W. LEITNER, Die Grablegen in der Propsteipfarrkirche zu Maria Saal, *Marktgemeinde Maria Saal. Geschichte – Kultur – Natur* (ur. Alfred Ogris, Wilhelm Wadl), Klagenfurt 2007, str. 419–420.

⁸¹ ORTNER 1996 (op. 76), str. 364.

⁸² Prim. Stephan SINGER, *Kultur- und Kirchengeschichte des Jauntales. Dekanat Eberndorf*, Kappel 1938, str. 72; KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 113–114.

⁸³ Salzburški kapitelj avguštinskih kanonikov je bil preoblikovan v stolni kapitelj leta 1514. Prim. Manfred Josef THALER, *Das Salzburger Domkapitel in der Frühen Neuzeit (1514 bis 1806). Verfassung und Zusammensetzung*, Frankfurt am Main 2011, str. 9–10.

⁸⁴ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 85, št. CVI.

⁸⁵ STARZER 1893 (op. 66), str. 87.

⁸⁶ SCHROLL 1870 (op. 2), str. 87.

⁸⁷ Prim. SCHROLL 1870 (op. 2), str. 101–102, št. CXX; str. 102, št. CXXI (o Lenartu kot rabsodniku v sporu med dobrolskim kapitljem in Janezom Ungnadom).

⁸⁸ KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 119.

⁸⁹ Prim. ORTNER 1996 (op. 76), str. 364, 366.

⁹⁰ Prim. SINGER 1938 (op. 82), str. 50; KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 114; Reinhard WEIDL, *Pfarr- und ehem. Stiftskirche Eberndorf, Kärnten*, Salzburg 2004, str. 4, 8, 17–18.

⁹¹ ORTNER 1996 (op. 76), str. 364. Leta 1473 naj bi bil Lenart prevzel še vodenje župnije Kamen v Podjuni (St. Lorenz bei Stein), ki je bila vtelesena dobrolskemu kapitlju.

⁹² SCHROLL 1870 (op. 2), str. 79, št. 95.

4. Notranjščina župnijske cerkve sv. Nikolaja, Vuzenica

Fabri kot vuzeniški župnik lahko Labekerjev neposredni naslednik.⁹³ Za zdaj vemo, da je župnija prešla v Fabrijeve roke 13. februarja 1496,⁹⁴ Labeker pa se po zdaj znanih virih zadnjič omejnja 9. novembra 1489, ko ga je oglejski generalni vikar odstavil kot arhidiakona za »Zgornjo Koroško in celotno Ziljsko dolino«. ⁹⁵ V vlogi vuzeniškega župnika Lebekerja nazadnje srečamo jeseni 1486.⁹⁶ Njegova najzgodnejša omemba v zvezi s to službo sicer datira v leto 1474. Labeker, »plebanus in Saldenhofen«, se 13. maja 1474 v Padovi navaja kot priča pri podelitvi doktorata iz cerkvenega prava Tomažu Meiorellu (Meiorellus) iz Kranja.⁹⁷ Med pričami tega dogodka vzbudi našo pozornost tudi župnik župnije Žužemberk Simon Klinger (Chlinghar).⁹⁸ Labekerja, ki je v Padovi prav tako študiral kanonsko pravo, najdemo v vlogi priče še nekajkrat. 21. maja 1474 se ob dosegu doktorata Bartolomeja Welserja iz Augsburga⁹⁹ pojavlja skupaj s proštom v Velikovicu (Völkermarkt) na Koroškem, Augsburžanom Bernardom Arztem in Slovenjgradčanom Andrejem Šenkom (Schenk).¹⁰⁰ 4. julija naslednje

leto, ko je doktorski naziv iz cerkvenega prava prejel žužemberški župnik Klinger,¹⁰¹ opazimo ob Labekerju med pričami tudi Ahaca Sebriača (Söbriacher, Sebriacher), poznejšega župnika v Laškem in škofa v Trstu,¹⁰² in Julijana Martinija iz Novega mesta, poznejšega kanonika in dekana

⁹³ Vprašanje je relevantno tudi v zvezi z datacijo oziroma naročništvom »kužne podobe« v severni stranski kapeli vuzeniške župnijske cerkve. Prim. Janez HÖFLER, *Srednjeveške freske v Sloveniji. 4: Vzhodna Slovenija*, Ljubljana 2004, str. 245–246; Ana LAVRIČ, *Bratovščine na Slovenskem pod zavetniškim plaščem Marije in svetnikov, Patriae et orbi. Essays on Central European Art and Architecture/Študije o srednjeevropski umetnosti. Festschrift in Honour of Damjan Prelovšek/Jubilejni zbornik za Damjana Prelovška* (ur. Ana Lavrič, Franci Lazarini, Barbara Murovec), Ljubljana 2015, str. 486.

⁹⁴ STARZER 1893 (op. 66), str. 87.

⁹⁵ VALE 1943 (op. 36), str. 206–207, op. 2.

⁹⁶ Prim. Ivan MRAVLJAK, *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*, Maribor 1928, str. 17–18.

⁹⁷ *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1471 ad annum 1500* (ur. Elda Martellozzo Forin), Roma-Padova 2001, str. 382, št. 246.

⁹⁸ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 382, št. 246.

⁹⁹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 383–384, št. 250. Welsler je doktoriral iz civilnega prava.

¹⁰⁰ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 384 (z napačno obliko priimka »Schendz«). Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 121, op. 36.

¹⁰¹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 419–420, št. 349.

¹⁰² Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 121–122; *Orožnova zgodovina dekanije Laško* (ur. Ivan Mohar), Celje-Ljubljana 2009, str. 81.

stolnega kapitlja v Ljubljani.¹⁰³ 20. novembra 1475 je bil Labeker v družbi Andreja Šenka priča pri izpraševanju in podelitvi kanonskega doktorata Ulriku Echingerju (Chinger) iz Konstanc, ¹⁰⁴ mesta, kjer je tisti čas proštoval Tomaž Prelokar.¹⁰⁵ Ob Rudolfu Kuenburgu (Kienburger, Kymberger, Kienberg, Kinperg), tedaj še župniku pri Sv. Martinu pri Beljaku (St. Martin bei Villach),¹⁰⁶ zasledimo Labekerja in Šenka tudi med pričami ob promocijah Kristjana Guntermanna iz Sedmograške 16. maja 1476¹⁰⁷ in Janeza Pissendorferja, klerika škofije Regensburg, 29. maja istega leta.¹⁰⁸ Po drugi strani naletimo na Labekerja in Kuenburga v vlogi prič 17. maja 1477, ko je doktoriral Janez Ozvald (Osvaldi, Osvaldus) iz Briksna.¹⁰⁹ Dva meseca in pol pozneje, 31. julija 1477, si je v Padovi ob drugem, javnem izpraševanju doktorat iz kanonskega prava pridobil Labeker.¹¹⁰ Med njegovimi štirimi pričami prepoznamo Kuenburga in Julijana Martinija.¹¹¹ Drugačen seznam prič prinaša zapis z dne 28. februarja 1485, katerega nastanka si za zdaj ne znamo dovolj prepričljivo razložiti.¹¹² Po tem zapisu naj bi s slovenskega ozemlja izhajali dve priči, ljubljanski kanonik Nikolaj Poden in kamniški župnik Jurij Hertenfesler.¹¹³ Datum Labekerjeve promocije in identiteta njegovih promotorjev sta v obeh zapisih enaka, glede prič pa gre vsekakor verjeti tistemu, ki je nastal ob Labekerjevi promociji 31. julija 1477. Takrat Nikolaj Poden v virih ljubljanskega stolnega kapitlja še ni dokumentiran,¹¹⁴ medtem ko je Jurij Hertenfesler med letoma 1476 in 1479 študiral še na Dunaju.¹¹⁵

Med osebami, s katerimi Labeker nastopa v aktih padovske univerze, sta za nas zanimiva zlasti duhovnika iz koroških plemiških družin, in sicer že omenjena Ahac (Ahacij) Sebriach in Rudolf Kuenburg.¹¹⁶ Oba sta skoraj zagotovo spadala v krog Fabrijevih zelo dobrih znancev. Sebriach (tudi de Sebriach, Söbriach) se je rodil v viteški družini iz Söbriacha pri Zgornji Beli (Obervellach) severozahodno od Špitala ob Dravi (Spittal an der Drau).¹¹⁷ V 15. stoletju so imeli Sebriachi sicer v posesti oziroma fevdu tudi štajerski grad Šalek pri Velenju,¹¹⁸ na Kranjskem pa se je v drugi polovici stoletja kot dolgoletni deželni glavar uveljavil Žiga (Sigmund) Sebriach (Söbriacher).¹¹⁹ Da gre za

¹⁰³ Martini je doktoriral v Ferrari 13. septembra 1477. Gl. Giuseppe PARDI, *Titoli dottorali conferiti dallo Studio di Ferrara nei secoli XIV e XVI*, Lucca 1900, str. 68–69. Prim. ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 123–124.

¹⁰⁴ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 436, št. 387.

¹⁰⁵ Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 148.

¹⁰⁶ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 471–472, št. 461; str. 491–492, št. 492.

¹⁰⁷ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 445, št. 409.

¹⁰⁸ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 448–449, št. 415.

¹⁰⁹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 471–472, št. 461.

¹¹⁰ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 491–492, št. 492.

¹¹¹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 492, št. 492.

¹¹² *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 740–741, št. 985.

¹¹³ Navedek iz *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 740–741, št. 985.

¹¹⁴ ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 125.

¹¹⁵ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 122, 249, št. 103.

¹¹⁶ Morda je Ahaca z Rudolfom vezalo svaštvo. Gl. podatek o poroki Marjete Sebriach(er) s Krištofom Kuenburgom (Khünburg zu Khünegg) leta 1487 v: Hannes P. NASCHENWENG, *Der landständische Adel im Herzogtum Steiermark. Ein genealogisches Kompendium*, Graz 2020, str. 1404.

¹¹⁷ Stefano DI BRAZZANO, *L'assassinio di un vescovo. Trieste 1501–1502. Da Achaz Sebriacher a Pietro Bonomo*, Trieste 2006 (Fonti e studi per la storia della Venezia Giulia. Serie seconda. Studi, 13), str. 10, 11, op. 26 (o tem, da naj bi bili Sebriachi Kranjci).

¹¹⁸ Prim. Danijela BRIŠNIK, Tone RAVNIKAR, *Grad Šalek*, Velenje 1999, str. 29–30.

¹¹⁹ Jernej KOTAR, Deželni glavarji na Kranjskem v srednjem veku, *Zgodovinski časopis*, 75/1–2, 2021, str. 133–134.

Ahačevega bližnjega sorodnika, lahko sklepamo na podlagi utemeljene domneve, da je Friderik III. prav na prošnjo deželnega glavarja leta 1464 za »župnika« na Mirni na Dolenjskem¹²⁰ prezentiral Ahaca.¹²¹ Vsaj v mlajših letih je prihodnji deželni glavar posedoval posest v Podgorju pri Slovenj Gradcu,¹²² bil pa je tudi ena od prič pri ustanovitvi ljubljanske škofije 6. decembra 1461.¹²³ Kot je videti, se je v šestdesetih in sedemdesetih letih Ahac posvečal predvsem študijski karieri. V letnem semestru 1466 se je vpisal na artistično fakulteto univerze na Dunaju, kjer je leta 1468 dosegel bakalavreat, dve leti pozneje pa še licenciat.¹²⁴ Pri vpisu na univerzo je naveden kot »Achacius Sebriacher de Sachlleck«, pri čemer je pridevek »de Sachlleck« seveda brati kot »Schalleck«, torej Šalek.¹²⁵ V Padovi, kjer je študiral cerkveno in civilno pravo,¹²⁶ srečujemo Ahaca od poletja 1475 do pomladi 1479: trikrat v vlogi priče, vsakokrat skupaj z Andrejem Šenkom,¹²⁷ dvakrat, 27. januarja in 11. marca 1478, pa kot vicerektorja.¹²⁸ Na položaju »rektorja« župnije Laško, ki je bila med sredo 15. in sredo 16. stoletja v komendi tržaških škofov,¹²⁹ se Ahac prvič omenja 22. aprila 1486.¹³⁰ Manj kot dva meseca zatem ga je papež Inocenc VIII. potrdil za škofa v Trstu.¹³¹ Glede vprašanja Ahačevih povezav s Fabrijem je treba najprej poudariti, da je bila župnija v Laškem del savinjskega arhidiakonata,¹³² ki mu je najpozneje od srede osemdesetih let 15. stoletja načeloval Fabri.¹³³ Čeprav se je Ahac do svoje smrti leta 1501 zadrževal v Trstu ter kot odposlanec Svetega sedeža in posebni pooblaščenec kralja Maksimilijana I. tudi na Reki, v Pordenonu in nazadnje Gorici,¹³⁴ to ne izključuje njegovega osebnega poznanstva s Fabrijem. Kot savinjski arhidiakon je, denimo, Fabri 29. avgusta 1496 od svojega škofa, oglejskega patriarha, prejel naročilo, naj pri laškem župniku Ahacu Sebriachu izterja dolžni *subsidiium charitativum*.¹³⁵ Kot bomo videli v nadaljevanju, sta se Fabri in Ahac skoraj zagotovo sreč(ev)ala že med študijem na Dunaju.

Da se je kakor Ahac Sebriach poznal z obema, Jurijem Labekerjem in Fabrijem, najbrž velja tudi za Rudolfa Kuenburga. Razlika je morda ta, da bi bil utegnil Fabrija s Kuenburgom tesneje

¹²⁰ Mirna naj bi bila tisti čas sicer »duhovnija ali morda vikariat« župnije Šentrupert. Gl. HÖFLER 2017 (op. 75), str. 189.

¹²¹ Prim. KOTAR 2021 (op. 119), str. 134.

¹²² *Listine* 2020 (op. 28), str. 339–340, št. 305.

¹²³ *Listine* 2020 (op. 28), str. 526, št. 503; str. 586, št. 37. Prim. KOTAR 2021 (op. 119), str. 133.

¹²⁴ Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 247, št. 44; str. 254, št. 10.

¹²⁵ *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1466/I A 62. Drugače, kot »Sallegg« na meji med Štajersko in Koroško, toponim »Sachlleck« razlaga DI BRAZZANO 2006 (op. 117), str. 13, op. 31.

¹²⁶ Prim. DI BRAZZANO 2006 (op. 117), str. 14.

¹²⁷ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 419–420, št. 349 (4. julij 1475); str. 449, št. 417 (5. junij 1476); str. 537, št. 592 (30. marec 1479).

¹²⁸ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 512, št. 530 (27. januar 1478); str. 516–517, št. 540 (11. marec 1478). Prim. DI BRAZZANO 2006 (op. 117), str. 14, op. 36–37.

¹²⁹ Prim. LILIJANA ŽNIDARŠIČ GOLEC, *Cerkvene ustanove in službe na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Škofovstvo, arhidiakonastvo, župništvo*, Ljubljana 2014, str. 58.

¹³⁰ Ignaz OROŽEN, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. 4/2: Das Dekanat Tüffer*, Cilli 1881, str. 124–125; *Orožnova zgodovina* 2009 (op. 102), str. 81.

¹³¹ DI BRAZZANO 2006 (op. 117), str. 14.

¹³² HÖFLER 2016 (op. 1), str. 331.

¹³³ Prim. KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 112–113, op. 14.

¹³⁴ DI BRAZZANO 2006 (op. 117), str. 18–37.

¹³⁵ OROŽEN 1881 (op. 130), str. 125; *Orožnova zgodovina* 2009 (op. 102), str. 81 (z razlago izraza *subsidiium charitativum*).

povezati Lenart Hodiški. Rudolf Kuenburg¹³⁶ je bil sedmi otrok Doroteje pl. Lind in Gandolfa II. iz starejše, glavne veje Kuenburgov s Kineka (Khünegg) v Brdu pri Šmohorju v Ziljski dolini (Egg bei Hermagor).¹³⁷ Tako kot takrat mnogi drugi ambiciozni mladeniči iz avstrijskih dežel je najprej študiral na Dunaju, kjer je njegov vpis evidentiran v letnem semestru 1467, torej leto dni za Sebriachovim.¹³⁸ Študij je nadaljeval v Padovi; v gradivu o promocijah na tamkajšnji univerzi prvič zasledimo njegovo ime 26. avgusta 1472, zadnjič pa 3. aprila 1479, obakrat v vlogi priče.¹³⁹ Le nekaj dni prej, 30. marca 1479, se med pričami pri dveh doktoratih iz medicine zadnjikrat navaja Ahac Sebriach.¹⁴⁰ Eden od dveh novih doktorjev medicine, Wolfgang Stadler, naj bi takrat že imel artistični magisterij oziroma doktorat in doktorat iz kanonskega prava.¹⁴¹ Stadler, po rodu iz St. Pöltna, se je na dunajski artistični fakulteti imatrikuliral v letnem semestru 1459 in tu leta 1462 dosegel bakalavreat.¹⁴² Na Dunaju se je sedem let pozneje (1469) vpisal na pravno fakulteto in leta 1476 doktoriral.¹⁴³ En semester je bil tudi dekan te fakultete.¹⁴⁴ Stadlerja izpostavljamo med drugim zato, ker je vrsto let, od 1459 do 1487, študiral in deloval na dunajski univerzi,¹⁴⁵ kjer si je znanje širil velik del v tej razpravi obravnavanih mož, med njimi, kot si bomo podrobneje ogledali kasneje, Valentin Fabri. Drugače kot Stadler in enako kot Fabri se je Kuenburg po študiju odločil za duhovniško pot. Padovsko gradivo Kuenburga sicer že leta 1477 označuje za župnika pri Sv. Martinu pri Beljaku.¹⁴⁶ Od leta 1484 je Kuenburg izpričan kot kanonik v Salzburgu, pozneje pa tudi kot salzburški mestni župnik in župnik v Molzbichlu na Koroškem.¹⁴⁷ Na željo nadškofa Lenarta Hodiškega je bil 3. novembra 1503 umeščen na proštijo salzburškega kaptlja. Tej digniteti se je odpovedal 5. novembra 1516, deset let pred smrtjo sredi novembra 1526.¹⁴⁸

Fabrijeve vezi z Veliko Marijino bratovščino na Dravskem polju in arhidiakonatski vidik njegovih socialnih povezav

Preden vzamemo pod drobnogled podatke o Fabrijevem bakalavreatu na dunajski univerzi, naj posebej opozorimo na njegove vezi z bratovščino Žalostne Matere Božje na Dravskem polju¹⁴⁹ in na

¹³⁶ Glede različic priimka prim. *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 1666 (Kymburger); NASCHENWENG 2020 (op. 116), str. 376. Obliko priimka Kinberg navaja SIMONITI 1979 (op. 38), str. 121.

¹³⁷ NASCHENWENG 2020 (op. 116), str. 377. Prim. THALER 2011 (op. 83), str. 326.

¹³⁸ *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1467 I, A 2. Prim. THALER 2011 (op. 83), str. 325.

¹³⁹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 327, št. 129; str. 538, št. 594.

¹⁴⁰ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 537–538, št. 592.

¹⁴¹ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 537, št. 592.

¹⁴² *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1459 I, A 42: »Wolfgangus Stadler de Sancto Ypolito«; »Wiener Artistenregister« 1447 bis 1471. *Acta Facultatis Artium* 3/1 (ur. Thomas Maisel, Ingrid Matschinegg), Wien 2007, str. 125, št. 14069.

¹⁴³ *Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät/Matricula Facultatis Juristarum Studii Viennensis. 2: 1442–1557* (ur. Thomas Meisel, Johannes Seidl), Wien 2016, str. 1469 II, 7; 1477 I, 18.

¹⁴⁴ *Die Matrikel* 2016 (op. 143), str. XLIV. Stadler je bil dekan še v zimskem semestru leta 1484 in 1486 ter v zimskem semestru 1487.

¹⁴⁵ Prim. *Die Matrikel* 2016 (op. 143), str. 171 (Stadler).

¹⁴⁶ *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 471–472, št. 461; str. 491–492, št. 492.

¹⁴⁷ THALER 2011 (op. 83), str. 325.

¹⁴⁸ THALER 2011 (op. 83), str. 325–326.

¹⁴⁹ O tej bratovščini prim. Mija OTER GORENČIČ, Grofje Celjski in Velika Marijina bratovščina na Dravskem polju, *Acta historiae artis Slovenica*, 27/1, 2022, str. 11–75.

nekatero razsežnosti dejstva, da je bil Fabri savinjski in od leta 1497 tudi podjunski arhidiakon.¹⁵⁰ Na bratovščino Žalostne Matere Božje je Fabrija vezal že njegov položaj župnika oziroma po letu 1497 komendatarnega imetnika župnije v Konjicah. Bratovščina je imela svoj sedež v konjiški župnijski cerkvi pri oltarju sv. Jakoba v istoimenski kapeli, konjiškim župnikom je vrh tega pripadala pravica do prezentacije bratovščinskega kaplana.¹⁵¹ Da je bila ta tako imenovana velika Marijina bratovščina Fabriju zelo pri srcu, pričajo zlasti tri listine iz let 1497 in 1503.¹⁵² V prvi z dne 2. oktobra 1497 je Fabri, »prošt v Dobrli vasi, arhidiakon v Podjunski in Savinjski dolini ter dosmrtni komendator župnij Konjice in Vuzenica«, skupaj z bratovščinskim dekanom Martinom Plescem, sicer župnikom v (Velikem) Tinju,¹⁵³ »v čast Bogu in Materi Božji ter posebej sv. Duhu« ustanovil stalno dnevno mašo pri oltarju sv. Duha v konjiški župnijski cerkvi.¹⁵⁴ Listino, nastalo »v ponedeljek po sv. Mihaelu«, je poleg Fabrija in Plesca pečatil Jurij Scharff, oskrbnik konjiškega gospostva ter sodnik in svétnik v (Slovenski) Bistrici.¹⁵⁵ Pozneje v istem mesecu sta Fabri in Plescec (Plessez) izdala listino za mašno ustanovo v čast sv. Erazmu in Sebastjanu, prav tako v konjiški župnijski cerkvi sv. Jurija,¹⁵⁶ na ustanovo oziroma beneficij sv. Duha pa se spet nanaša listina, datirana s 16. marcem 1503.¹⁵⁷ Fabri, ki je imel tudi patronat nad tem »bogato dotiranim« beneficijem, ga je tega dne prepustil in nanj umestil svojega posinovljenca, duhovnika oglejske škofije Štefana Possla (Possel).¹⁵⁸ Povezava med Fabrijem in Posslom sicer sega vsaj v leto 1493, ko je generalni vikar oglejskega patriarha Jakob Valaresso še neposvečenemu Posslu podelil župnijo Vitanje. Ob tem je generalni vikar Fabriju kot savinjskemu arhidiakonu naložil, naj v župniji nastavi primerne vikarja, dokler Possel ne bo posvečen v mašnika.¹⁵⁹

Pri obravnavi vprašanja o Fabrijevih vezeh je torej pomembno upoštevati tudi območje obeh arhidiakonatskih oglejskega patriarhata, ki ju je vodil Fabri, to je savinjskega in podjunskega. V savinjskem arhidiakonatu so mu bili namreč podrejeni duhovniki (pra)župnij, kot so Laško, Šempeter v Savinjski dolini oziroma Žalec,¹⁶⁰ Celje, Ponikva (do okrog 1500),¹⁶¹ Nova Cerkev, Sv. Križ pri Rogaški Slatini, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Vitanje.¹⁶² Zgovorno izjemo v delu druge polovice

¹⁵⁰ O župnijah oziroma cerkvah »pod okriljem« Dobrle vasi prim. Peter G. TROPPER, *Vom Missionsgebiet zum Landesbistum. Organisation und Administration der katholischen Kirche in Kärnten von Chorbischof Modestus bis zu Bischof Köstner*, Klagenfurt 1996, str. 99; HÖFLER 2016 (op. 1), str. 127.

¹⁵¹ Prim. OROŽEN 1880 (op. 8), str. 224 (zlasti točki 2 in 3 v povzetku listine iz leta 1373), 244 (po Fabrijevi smrti leta 1509 naj bi prezentacijska pravica prešla na bratovščino).

¹⁵² Gre za prepise listin iz bratovščinske kopalne knjige, objavljene oziroma povzete v OROŽEN 1880 (op. 8), str. 221–248. Glede izvirne kopalne knjige gl. OTER GORENČIČ 2022 (op. 149), str. 13.

¹⁵³ Prim. VALE 1943 (op. 36), str. 251–252, op. 5. Plescec (Plešec) se leta 1485 omenja kot grajski kaplan v Konjicah. Gl. KOROPEC 1996 (op. 3), str. 110, 136

¹⁵⁴ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 239–245.

¹⁵⁵ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 245.

¹⁵⁶ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 245–247.

¹⁵⁷ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 247–248.

¹⁵⁸ OROŽEN 1880 (op. 8), str. 248. Fabri Possla imenuje »naš predragi posvojeni sin« (v dativu: »filio nostro adoptato charissimo«).

¹⁵⁹ VALE 1943 (op. 36), str. 254, op. 3.

¹⁶⁰ Prim. HÖFLER 2016 (op. 1), str. 331.

¹⁶¹ HÖFLER 2016 (op. 1), str. 52.

¹⁶² Glede obsega savinjskega arhidiakonata je sicer še vedno precej odprtih vprašanj. Kompleksnost spreminjajočega se arhidiakonatskega ozemlja skozi čas, tudi kot posledica inkorporacij, je lepo vidna iz primerjave zadevnih zapisov v: OROŽEN 1880 (op. 8), str. 6–22; Jakob RICHTER, Savinjski arhidiakonatski in njegov konec, *Časopis za*

15. stoletja predstavlja župnija Vuzenica, ki je bila leta 1478, ko je njen župnik Jurij Labeker postal zgornjekoroški arhidiakon, začasno izvzeta iz oblasti savinjskega arhidiakona.¹⁶³ Arhidiakonatska pripadnost je bila bolj ali manj relevanten dejavnik tudi pri prenašanju in udejanjanju umetnostno-zgodovinskih zglede. To v našem primeru do neke mere potrjujejo ugotovitve Mateja Klemenčiča o stavbarski delavnici, ki je v času Fabrijevega župnikovanja pustila pečat v vuzeniški župnijski cerkvi pa tudi v župnijski cerkvi sv. Martina v Šmartnu pri Slovenj Gradcu, prav tako spadajoči v savinjski arhidiakon.¹⁶⁴ V tem kontekstu Klemenčič navaja še župnijsko cerkev sv. Janeza Krstnika v Šentjanžu pri Dravogradu in cerkev sv. Elizabete v Slovenj Gradcu, podrejeno župniji Stari trg pri Slovenj Gradcu,¹⁶⁵ pri čemer poudarja njihovo geografsko bližino.¹⁶⁶ Kar zadeva župnije Šentjanž pri Dravogradu, Stari trg pri Slovenj Gradcu in Vuzenica, dodajmo, da so se vse tri izločile iz Šmartna pri Slovenj Gradcu.¹⁶⁷ Z arhidiakonom v Podjuni (Jauntal), ki je Fabriju pripadel ob njegovi zasedbi proštije v Dobrli vasi leta 1497,¹⁶⁸ po drugi strani lahko povežemo župnijsko cerkev oziroma župnijo v Globasnici (Globasnitz), nad katero so imeli dobrolski prošti in kanoniki patronatsko pravico.¹⁶⁹ Poleg vzporednic med obokom oziroma delom oboka pod emporo dobrolske cerkve in obokom v globasniški cerkvi Klemenčič izpostavlja pokopališko cerkev v Dobrli vasi in župnijsko cerkev sv. Filipa v Šentlipšu (Št. Lipš, St. Philippen ob Sonnegg).¹⁷⁰ Patroni (in odvetniki) slednje so bili zemljiški gospodje Ženeka, v obravnavani dobi rodbina Ungnad.¹⁷¹

Fabrijev bakalavreat in njegovi (potencialni) stiki na dunajski univerzi

Za zgodnejše obdobje Fabrijevega življenja, za čas pred začetkom njegove duhovniške poti, se kot ključno postavlja vprašanje, kje in kdaj pa tudi v čigavi družbi si je Fabri nabiral znanje in izkušnje, pomembne za njegovo kariero. Glede na to, da je večina oseb, o katerih je tu že tekla beseda, študirala na Dunaju, raziskovalec upravičeno pričakuje, da bo Fabrijev vpis na dunajsko univerzo

zgodovino in narodopisje, n. v. 2, 1966, str. 106–107; HÖFLER 2016 (op. 1), str. 50, 52–54, 134–135, 138, 143.

¹⁶³ HÖFLER 2016 (op. 1), str. 50.

¹⁶⁴ KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 120. O vprašanju, kdo je v Šmartnu župnikoval v času gradbenih del, prim. MATEJ KLEMENČIČ, Tri poznogotske cerkve v Mislinjski dolini in konjiško-dobrolska stavbarska delavnica, *Koroški zbornik*, 1, 1995, str. 44–45.

¹⁶⁵ Glede vključenosti starotrške župnije v savinjski arhidiakon gl. HÖFLER 2017 (op. 75), str. 52. O tem, da je bila cerkev sv. Elizabete prezidana v času župnika Martina Scharfwinda, prim. KLEMENČIČ 1995 (op. 164), str. 45. O župniku Scharfwindu (Scharffwint) Johann SKUK, *Die Geschichte der Pfarre Windischgraz*, Graz 1964 (tipkopis doktorske disertacije), str. 196–197. Prim. Johann SKUK, *Zgodovina župnije Slovenj Gradec. 2: Cerkevna uprava v Mislinjski dolini – zgodovina pražupnije, župnij in podružničnih cerkva*, *Koroški zbornik*, 2, 1997, str. 19, op. 96; 20.

¹⁶⁶ KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 120; KLEMENČIČ 1995 (op. 164), str. 37–38.

¹⁶⁷ Prim. HÖFLER 2016 (op. 1), str. 135, 137–140.

¹⁶⁸ Prim. SCHROLL 1870 (op. 2), str. 86–88.

¹⁶⁹ Walter FRESACHER, *Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer. II: Die Kirchen- und Grafschaftskarte. 8/1: Kärnten. Kärnten südlich der Drau*, Klagenfurt 1966², str. 188–189. Prim. HÖFLER 2016 (op. 1), str. 131.

¹⁷⁰ KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 117, 119–120. Glede datacije pri Globasnici gl. še FRESACHER 1966 (op. 169), str. 122, 132–133.

¹⁷¹ Prim. FRESACHER 1966 (op. 169), str. 185–186; HÖFLER 2016 (op. 1), str. 128–129.

evidentiran v matrikah te univerze.¹⁷² Vendar iskanje, najsibo po priimkih Fabri in Majcen¹⁷³ najsibo po osebnem imenu Valentin in kraju Konjice, ne prinese sadov. Kot je ugotavljal že Matej Klemenčič, Fabrika v matrikah »ne zasledimo nikjer«.¹⁷⁴ Iz tega sicer še ne bi mogli sklepati, da ni študiral na Dunaju, saj univerzitetne matricke niso vir, ki bi bil brez vrzeli in napak, povrh tega se nekateri slušatelji niso nikoli imatrikulirali.¹⁷⁵ Tudi zato je bilo treba Fabrijevo morebitno študijsko bivanje na Dunaju preveriti še v delu drugega univerzitetnega gradiva, kot so (objavljeni) registri dunajske artistske fakultete in matrica dunajske pravne fakultete.¹⁷⁶ Medtem ko med vpisanimi na dunajsko pravno fakulteto v drugi polovici 15. stoletja o Fabriju ni sledu, nas toliko bolj razveseli njegovo ime v registru dunajskih artistov za obdobje 1447–1471.¹⁷⁷ Zadevni zapis nam pove, da si je Valentin Fabri artistski bakalavreat pridobil v drugem semestru študijskega leta 1466, natančneje 11. novembra 1466.¹⁷⁸ Našo pozornost pritegne predvsem ime kraja, od koder naj bi prihajal, namreč »Friberga«. Po analogiji z oznako »(de) Frisinga«, »iz Freisinga«,¹⁷⁹ bi lahko domnevali, da gre za »Freiberg«, konkretno za gospostvo Freiberg severovzhodno od Gradca, ki ga je od pl. Stubenbergov¹⁸⁰ domnevno sredi 15. stoletja prejela v posest družina Stadler (von Stadl).¹⁸¹ Da bi potrdili ali ovrgli hipotezo, da se »Friberg« v Fabrijevem primeru nanaša na gospostvo Freiberg, bi bilo treba opraviti posebno raziskavo. Za zdaj se vsekakor zdi napačno kakršno koli povezovanje pl. Stadlerjev s Freiberga in na Dunaju dolga leta študirajočega ter poučujočega Wolfganga Stadlerja iz St. Pöltna,¹⁸² na katerega je bilo v prispevku že opozorjeno. Prav tako ni zelo verjetna domneva, da bi bila pravilna oblika krajevnega imena ob notici o Fabrijevem bakalavreatu »Friburg« in bi šlo za Freiburg im Breisgau (v škofiji Konstanca),¹⁸³ kjer so Habsburžani leta 1457 ustanovili svojo drugo univerzo.¹⁸⁴ V matrici te univerze, na kateri bi utegnil študirati pred prihodom na Dunaj, Fabri ni dokumentiran.¹⁸⁵ Vablivo je razmišljanje, da bi se prvi del krajevne oznake za Fabrijevim priimkom moral glasiti »Feier« oziroma »Feiers«, celotno krajevno ime pa »Feiersberg« (Feiersperg), kar

¹⁷² O tako imenovanih glavnih univerzitetnih matrikah dunajske univerze kot viru CINDRIČ 2019 (op. 48), str. 54.

¹⁷³ Iskanje je, razumljivo, zajelo tudi priimkovne različice Faber, Schmid, Meizen, Meyzen ipd. Kar zadeva krajevno ime Konjice, so bile v iskanje vključene različice Ganabitz, Gonawicz, Gonouitz idr.

¹⁷⁴ KLEMENČIČ 1995 (op. 1), str. 112, op. 2.

¹⁷⁵ Prim. CINDRIČ 2019 (op. 48), str. 54–55.

¹⁷⁶ *Die Matrikel* 2016 (op. 143).

¹⁷⁷ »Wiener Artistenregister« 2007 (op. 142). Gre za register oseb, ki so izpričane v *Acta facultatis artium*. Hrani jih dunajski univerzitetni arhiv (Archiv der Universität Wien, AFA III). Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 245. Digitalizati registrov so dostopni preko spletne strani https://bibliothek.univie.ac.at/archiv/digitale_objekte.html (16. 1. 2022).

¹⁷⁸ »Wiener Artistenregister« 2007 (op. 142), str. 152, št. 15061 (b-32: »Valentinus Fabri, ort Friberga«).

¹⁷⁹ Prim. »Wiener Artistenregister« 2007 (op. 142), str. 159, št. 15321.

¹⁸⁰ Glede posesti Stubenbergov na Spodnjem Štajerskem prim. PIRCHEGGER 1962 (op. 6), zlasti str. 136 (Laporje).

¹⁸¹ Anna Elisabeth THALLER, *Schloss Freiberg in der Steiermark. Baugeschichte und denkmalpflegerische Aspekte*, Graz 2011 (tipkopis diplomske naloge), str. 15. O pl. Stadlih do konca 15. stoletja NASCHENWENG 2020 (op. 116), str. 1347–1349.

¹⁸² Prim. *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 537, št. 592; *Die Matrikel* 2016 (op. 143), str. XLIV.

¹⁸³ Prim. *Die Matrikel der Universität Wien. 3: 1518/II–1579/I* (ur. Franz Gall, Willy Szaivert), Wien 1971, str. 289: »Friburga (R) s. Freiburg; im Breisgau Friburgensis (R) s. Freiburg im Breisgau«.

¹⁸⁴ Prim. CINDRIČ 2019 (op. 48), str. 25.

¹⁸⁵ Matrica je ohranjena za čas od leta 1460 naprej. Gl. *Die Matrikel der Universität Freiburg i. Br. von 1460–1656* (ur. Hermann Mayer), Freiburg im Breisgau 1907.

je eno od poimenovanj za graščino Hudi grad ali Vajšprh (Feuersberg) pri Globasnici.¹⁸⁶ Mladega Fabrija bi tako lahko povezali z Ungnadi, ki so od leta 1442 gospodarili na sosednjem Ženeku in nedolgo zatem tudi na Hudem gradu.¹⁸⁷

Dlje nas pripelje ugotavljanje Fabrijevih povezav z osebami, ki so sredi oziroma v začetku druge polovice šestdesetih let 15. stoletja izpričane bodisi med novimi bakalavri in licenciati dunajske artistske fakultete bodisi med imatrikuliranimi študenti dunajske univerze. Istega dne kot Fabrij, torej 11. novembra 1466, je bakalavreat iz »sedmih svobodnih umetnosti«¹⁸⁸ na Dunaju dobil Bartolomej Sucher iz Radeč (*Radsach*),¹⁸⁹ čigar sorodnik je bil najverjetneje duhovnik Jakob Sucher. Ta je za Enejem Silvijem Piccolominijem od leta 1458 župnikoval v Starem trgu pri Slovenj Gradcu¹⁹⁰ in slaba dva meseca pred Bartolomejem, 13. septembra 1466, doktoriral iz kanonskega prava v Bollogni.¹⁹¹ Nekaj dni prej je bolonjska univerza Jakobu podelila spregled, ker cerkvenopravnih predavanj ni poslušal (celih) pet let, na univerzi pa tudi ni sodeloval kot predavatelj ali repetitor.¹⁹² V notici o spregledu je Jakob označen kot Kranjec, župnik v Starem trgu pri Slovenj Gradcu in kanonik v Ljubljani.¹⁹³ Potegoval se je tudi za kanonikat v Freisingu, a se mu je odpovedal v korist ljubljanskega škofa Žiga Lamberga, in sicer v zameno za del dohodkov ljubljanski škofiji pripadajoče župnije Šmihel pri Pliberku.¹⁹⁴ V začetku leta 1473 je Jakob prevzel še vodenje savinjskega arhidiakonata,¹⁹⁵ na čelo katerega je dobro desetletje pozneje stopil Fabrij. Glede krajevne oznake v notici o novem bakalavru Bartolomeju Sucherju kaže pripomniti, da se ob dosegi bakalavreata kot Radečan označuje tudi Brikcij Preprost.¹⁹⁶ Brikcij, »zastopnik tedanje mlade humanistične struje«, je začel na dunajski univerzi predavati po pridobitvi artistskega licenciata 9. marca 1468.¹⁹⁷ Pri vprašanju o Fabrijevih (potencialnih) stikih na dunajski univerzi ne moremo mimo imatrikulacije

¹⁸⁶ Prim. *Wehrbauten in Österreich*, <http://www.wehrbauten.at/ktn/kaernten.html?ktn/feuersberg/feuersberg.html> (30. 1. 2022); HÖFLER 2016 (op. 1), str. 132.

¹⁸⁷ Prim. Mark HENGERER, *Ungnad von Weissenwolff, Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Grafen und Herren* (ur. Werner Paravicini), Ostfildern 2012, str. 1539. V Podjuni so imeli Ungnadi tudi grad Kamen (Stein).

¹⁸⁸ O *septem artes liberales* na dunajski artistski (filozofski) fakulteti in bakalavreatu po končanem dveletnem študiju na kratko CINDRIČ 2019 (op. 48), str. 40–42.

¹⁸⁹ »*Wiener Artistenregister*« 2007 (op. 142), str. 152, št. 15044. Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 247, št. 37.

¹⁹⁰ Prim. SKUK 1964 (op. 165), str. 196; SIMONITI 1979 (op. 38), str. 18, op. 9; SKUK 1997 (op. 165), str. 19, 27.

¹⁹¹ Gustav KNOD, *Deutsche Studenten in Bologna 1289–1562. Biographischer Index zu den Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis*, Berlin 1889, str. 565–566, št. 3768. Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 18, op. 9.

¹⁹² Archivio di Stato di Bologna (ASB), Collegio di diritto canonico, Libri segreti – segnati I (1377–1794), reg. 126 (1377–1528), fol. 116v.

¹⁹³ ASB, Collegio di diritto canonico, Libri segreti – segnati I (1377–1794), reg. 126 (1377–1528), fol. 116v: »Jacobus Sucher nacion(e) carniolus Rector parochialis eccl(es)ie sancti Pancracij in Windische greten(s) aquilegien(s) dyoc(es)is cano(ni)cus Laybacen(s)is eo q(uod) non audiuit iura cano(ni)ca per quinquenium nec legit uel repetiit.«

¹⁹⁴ Josip GRUDEN, *Cerkvene razmere med Slovenci v petnajstem stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije*, Ljubljana 1908, str. 60, op. 6 (z napačnim zapisom priimka); SINGER 1938 (op. 82), str. 74.

¹⁹⁵ *Listine* 2020 (op. 28), str. 460–461, št. 429.

¹⁹⁶ »*Wiener Artistenregister*« 2007 (op. 142), str. 103, št. 13253 (de Ratschach). Ob vpisu na dunajsko univerzo je Preprost sicer opredeljen kot Celjan. Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 246, št. 23.

¹⁹⁷ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 253, št. 8; »*Wiener Artistenregister*« 2007 (op. 142), str. 160, št. 15366. O Brikciji predavateljski in dekanski karieri na Dunaju prim. LUKMAN 1952 (op. 41); SIMONITI 1979 (op. 38), str. 142–146.

prvega ljubljanskega prošta Lenarta Jamnizerja v zimskem semestru 1466¹⁹⁸ – poleg že omenjene imatrikulacije Ahaca Sebriacha v letnem semestru 1466.¹⁹⁹ Tik ob Sebriachu sta v dunajski matriki vpisana kranjska plemiča Janez Lamberg (Lamberger) in Jakob Čušperški (Czobelsperger).²⁰⁰ Oba sta sočasno s Sebriachom na Dunaju prejela bakalavreat,²⁰¹ Janez Lamberg pa se je malo pred Sebriachom ali morda skupaj z njim odpravil študirat še v Padovo.²⁰² Tu je 5. januarja 1473 doktoriral iz cerkvenega prava.²⁰³ Da bi bil tudi Fabri nadaljeval študij v Padovi ali kje drugje v Italiji, ni znano. V gradivu o promocijah padovskih doktorandov in pričah pri promocijah Fabrija ne najdemo,²⁰⁴ vendar pa to ne pomeni, da ni opravil vsaj krajše študijske poti v to ali ono italijansko univerzitetno in kulturno središče. Vsekakor ostaja dejstvo, da Fabri ni imel doktorata; navsezadnje mu tega akademskega naslova ne pripisuje noben primarni vir.²⁰⁵

Sklep

Podrobnejši pregled večinoma objavljenih virov, v katerih se pojavlja Valentin Fabri, je razkril vrsto oseb, ki jih lahko uvrstimo v njegov ožji ali širši socialni krog. Poleg najožje družine, živeče v trgu Konjice, in trških prebivalcev so za mladega Fabrija nespregledljiv segment socialne mreže sestavljali plemiči, ki so imeli posest na Konjiškem ali so delovali kot oskrbniki konjiškega oziroma katerega od sosednjih gospostev. V okolici Konjic je zemljiško posest, ki jo je podedoval po starših ali jo kupil, skoraj vse do smrti posedoval tudi Fabri sam. Mrežo znancev je Fabri verjetno precej razširil med študijem na Dunaju, glede katerega sicer zdaj zatrdno vemo zgolj to, da je leta 1466 dunajska artistska fakulteta Fabriju podelila naziv bakalavra. Kljub temu lahko domnevamo, da je Fabri tu spoznal ali utrdil poznanstvo z marsikaterim soštudentom iz Spodnje Štajerske in drugih območij slovenskega ozemlja ter od drugod. Iz slovenskih dežel so prihajali tudi nekateri predavatelji, sredi šestdesetih let 15. stoletja sta na dunajski univerzi predavala, denimo, Krištof Pečaher (Petschacher) iz Moravč in Bernard Perger iz Ščavnice.²⁰⁶ Kot že rečeno, je bil od leta 1468 predavatelj na Dunaju Celjan Brikcij Preprost. Kar zadeva Fabrijevo kleriško pot, je med duhovnike, ki so zlasti v začetnem delu te poti odigrali pomembno, čeprav morda le posredniško vlogo, mogoče šteti Tomaža Prelokarja. S svojim slovesom in vplivom na dvoru Friderika III. je Prelokar, doma domnevno iz Prelog pri Konjicah, zagotovo nemalo pripomogel, da so uglednejše beneficije

¹⁹⁸ Prim. ŽNIDARŠIČ GOLEC 2000 (op. 60), str. 102.

¹⁹⁹ *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1466 I, A/62.

²⁰⁰ *Die Matrikel* 1959 (op. 12), 1466 I, A/61 (»Dom(inus) Johannes Lamberger de Gutttemberg«); 1466 I, A/63 (»Jacobus Czobelsperger de Reibnicz«).

²⁰¹ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 247, št. 42–44; »Wiener Artistenregister« 2007 (op. 142), str. 163, št. 15438 (Lamberg), št. 15439 (Sebriach).

²⁰² Janez naj bi bil sin Jurija Lamberga, kastelana v Škofji Loki. Gl. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 121. Janezova identiteta ostaja odprto vprašanje. Prim. WITTING 1895 (op. 49), str. 182, 185, 188, 196–197; SAPAČ 2020 (op. 49), str. 381–383.

²⁰³ SIMONITI 1979 (op. 38), str. 121; *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 333, št. 145.

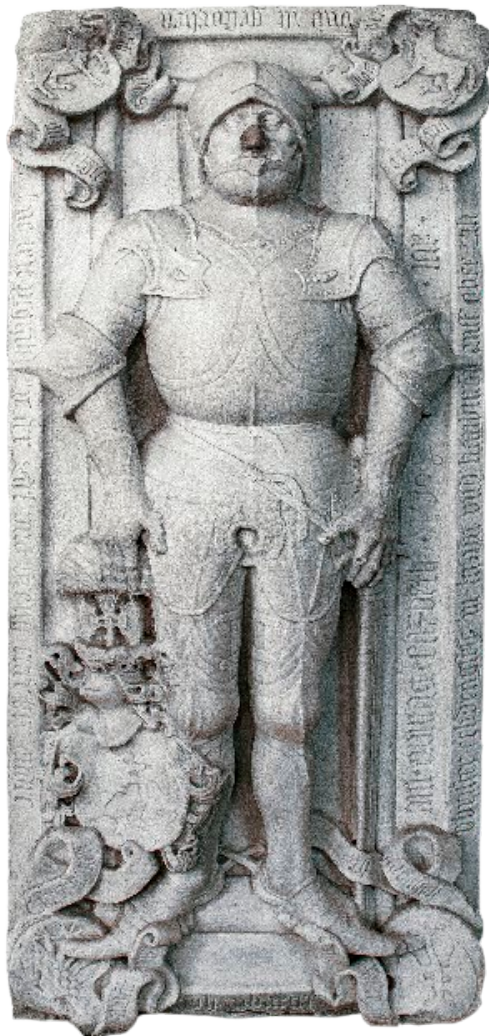
²⁰⁴ Prim. *Acta graduum* 2001 (op. 97), str. 1563–1778 (Index nominum).

²⁰⁵ Tudi ne, denimo, Paolo SANTONINO 1991 (op. 2), str. 65–67, 83–84, ki govori o »gospodu Valentinu« oziroma »gospodu arhidiakonu«. Kot »častiti doktor cerkvenega prava« je v dnevnikih omenjen Matija Operta, župnik v Kranju. Gl. SANTONINO 1991 (op. 2), str. 41.

²⁰⁶ Prim. SIMONITI 1979 (op. 38), str. 253, št. 5–6.

pod patronatom cesarja oziroma deželnega kneza prejemale tudi njegovi obetavnejši rojaki. Že razmeroma zgodaj v svoji duhovniški karieri je Fabri očitno spletel močne vezi z vidnimi člani stolnega kapitlja v Ljubljani, tako, denimo, s proštom Petrom Knavrom. Do Fabrijevih prvih posrednih ali neposrednih stikov z višjo duhovščino ljubljanske škofije je najverjetneje prišlo že pod prvim ljubljanskim škofom Žigom Lambergom (1463–1488) oziroma v času, ko je ljubljansko proštijo kot prvi zasedal prošt Lenart Jamnizer (izpričan v letih 1464–1469, na dunajski univerzi jeseni 1466). Kontinuiteto in pomen teh stikov potrjuje navzočnost skorajšnjega ljubljanskega kanonika in Knavrovega naslednika na mestu prošta Jurija Slatkonje pri izstavitvi listine o Fabrijevi izvolitvi na proštijo v Dobrli vasi leta 1497. Slatkonja je kot kaplan kralja Maksimilijana I., kmalu pa tudi kot vodja pevcev Maksimilijanove dvorne kapele (1498)²⁰⁷ obenem predstavljal most do vladarjevega dvora.

Med duhovščino iz Fabrijeve socialne mreže po drugi strani izstopata duhovnika, ki sta pred njim župnikovala v Konjicah in Vuzenici. Čeprav vsaj eden od njiju ni bil Fabrijev neposredni predhodnik, sta oba utegnila imeti dokajšen vpliv na njegovo kariero. Konjiški župnijski vikar plemiškega rodu Andrej Lichtenberg z Rifnika, gradu med Konjicami in Celjem, bi Fabrija, na primer, lahko priporočil Tomažu Prelokarju, saj je bil leta 1466 priča na njegovi promociji v Padovi. V krogih, zanimivih z vidika pričujoče raziskave, se je na padovski univerzi v sedemdesetih letih 15. stoletja gibal tudi vuzeniški župnik Jurij Labeker. Ena od štirih prič pri njegovem doktoratu je bil koroški plemič Rudolf Kuenburg, ki je leta 1484 postal kanonik, leta 1503 pa prošt salzburškega kapitlja. S Fabrijem ga je najbrž tesneje povezal Lenart Hodiški, sin dvornega sodnika v Vetrinju. Do leta 1490 je bil prošt v Dobrli vasi, nato pa je karierno napredoval v Salzburgu vse do položaja nadškofa (1495–1519). Sedem let za Lenartom je dobrolsko proštijo zasedel Fabri.²⁰⁸ Na duhovščino se sicer nanaša še en vidik, povezan z dejstvom, da je Fabri opravljal tudi službo savinjskega in podjunskega arhidiakona. Poleg tega, da so v Fabrijevo socialno okolje v širšem smislu spadali vsi kleriki, ki so v njegovem času službovali na tleh savinjskega in podjunskega arhidiakonata, bo treba pri nadaljnjih študijah enako pozorno upoštevati možnost, da je Fabri navezal globlje stike z

5. Nagrobnik Andreja Hohenwarta, stolno-opatijska cerkev sv. Danijela, Celje

²⁰⁷ ŽNIDARŠIČ GOLEC, KOKOLE 2013 (op. 72), str. 203.

²⁰⁸ Glede časovnega okvira Lenartovega proštovanja v Dobrli vasi sicer prim. SCHROLL 1870 (op. 2), str. 223–224; VALE 1943 (op. 36), str. 89, op. 6; HEINISCH 1985 (op. 77).

duhovniki, ki so načelovali drugim, predvsem sosednjim arhidiakonatom. Enega smo že omenili, Jurija Labekerja, arhidiakona za Zgornjo Koroško in Ziljsko dolino. V zvezi z Labekerjem naj tu posebej opozorimo na njegovo poznanstvo s kranjskim župnikom Matijem Opertom, ki ga je kot arhidiakona oglejskega patriarhata za Kranjsko²⁰⁹ skoraj zagotovo osebno poznal tudi Fabri. Labeker in Operta sta 2. septembra 1486, denimo, spremila oglejskega generalnega vikarja in vizitatorja Petra Carlija ter njegovega tajnika Santonina v samostan dominikank v Velesovem.²¹⁰

Arhidiakonot za Kranjsko oziroma Gorenjsko sta še za časa Fabrijevega življenja vodila tudi Lenart Seidel in Erazem Steyrer.²¹¹ S prvim Fabrija neposredno povezuje ukaz oglejskega generalnega vikarja iz leta 1482, naj Seidel in Fabri poskrbita za vzpostavitev reda in discipline med upornimi dominikanskimi redovnicami v Studenicah.²¹² Tako kot pri Fabriju gre pri navedenih kranjskih arhidiakonih za razgledane duhovnike, ki so se angažirali kot podporniki ali naročniki kakovostnih umetnostnih del. Operta, ki je študiral na Dunaju in je leta 1484 v Padovi doktoriral iz cerkvenega prava, je zelo verjetno zaslužen za naročilo imenitnega Kranjskega oltarja,²¹³ Seidel, magister dunajske artistske fakultete,²¹⁴ in Steyrer pa – ob kamniškem župniku Juriju Hertenfellerju – za takšno ali drugačno vlogo pri nastanku fresk v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom.²¹⁵ Kar zadeva umetnostno naročništvo pri neduhovniških osebah, povezanih s Fabrijem,²¹⁶ naj izpostavimo plemiško družino Ungnad in Andreja Hohenwarta (sl. 5), velikodušnega mecena cerkvenih ustanov na Celjskem in v Beli krajini. Upošteva je Fabrijeve vezi z bratovščino Žalostne Matere Božje na Dravskem polju si posebno pozornost prav tako zaslužijo duhovniški in laiški člani te bratovščine. Na vprašanja o njihovi identiteti in dejavnostih v Fabrijevem času bodo morale odgovarjati prihodnje raziskave. Ob tem ni nepomembno, da je župnikovanje v Konjicah, kjer je imela bratovščina na prehodu iz srednjega v novi vek svoj sedež, pomenilo »veliko čast«.²¹⁷ In to je znal Fabri dobro pokazati tudi navzven.²¹⁸

²⁰⁹ Operta je bil na čelu arhidiakonata z daljšo prekinitvijo. Gl. VALE 1943 (op. 36), str. 59, 71.

²¹⁰ SANTONINO 1991 (op. 2), str. 42.

²¹¹ Prim. VALE 1943 (op. 36), str. 266–267, op. 3 (Seidel, Seydel); ŽNIDARŠIČ GOLEC 2019 (op. 73), str. 51 (Seidel in Steyrer).

²¹² VALE 1943 (op. 36), str. 75. Prim. Jože MLINARIČ, *Studeniški dominikanski samostan. Ok. 1245–1782*, Celje 2005, str. 59–62.

²¹³ Tomaž VIGNJEVIČ, *Mojster Kranjskega oltarja*, Ljubljana 1996, str. 25–34, 62. Prim. Jure VUGA, Podoba samogibljiive skulpture malika, mehničnega čudesa ali »avtomata« na Kranjskem oltarju, *Acta historiae artis Slovenica*, 24/1, 2019, str. 23, 25, op. 21, 30. O novih orglah, ki jih je dal na svoje stroške postaviti Operta, prim. SANTONINO 1991 (op. 2), str. 41.

²¹⁴ „Wiener Artistenregister“ 1471 bis 1497. *Acta Facultatis Artium 3/2* (ur. Thomas Maisel, Ingrid Matschinegg), Wien 2007, str. 27, št. 17536.

²¹⁵ VIGNJEVIČ 1996 (op. 213), str. 62; Mija OTER GORENČIČ, Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft, Albrecht Dürers und zweier Kaiser in den Fresken von St. Primus oberhalb Kamnik, *Acta historiae artis Slovenica*, 23/2, 2018, str. 57.

²¹⁶ Velik del teh je pripadal tako imenovani klienteli grofov Celjskih, po njihovem izumrtju leta 1456 oziroma po dokončni pridobitvi njihove dediščine s strani Habsburžanov pa slednjim. Prim. KOSI 2019 (op. 28), str. 31–44, 54, 58–59; Jaka BANFI, Uprava grofov Celjskih (1341–1456), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 70/1, 2022, str. 21–29, 35, 38–43.

²¹⁷ SANTONINO 1991 (op. 2), str. 66–67.

²¹⁸ Članek je nastal v okviru raziskovalnega projekta *Umetnina kot odsev znanja in povezovanja. Pomen izobrazbe in družbene vpetosti umetnikov in naročnikov v poznem srednjem in zgodnjem novem veku (16–1943)*, ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Literatura

- Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1461 ad annum 1470* (ur. Giovanna Pengo), Padova 1992.
- Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1471 ad annum 1500* (ur. Elda Martellozzo Forin), Roma-Padova 2001.
- BANDELJ, Andrej, MIHELIC, Jože, ZUPANČIČ, Jernej, *Zamejska Koroška* (ur. Drago Kladnik), Ljubljana 2016.
- BANFI, Jaka, Uprava grofov Celjskih (1341–1456), *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 70/1, 2022, str. 21–58.
- BIZJAK, Matjaž, ŽIŽEK, Aleksander, *Knjiga obračunov celjskih mestnih sodnikov 1457–1513*, Celje-Ljubljana 2010.
- BLAZNIK, Pavle, *Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške*, 2, Maribor 1988.
- BRIŠNIK, Danijela, RAVNIKAR, Tone, *Grad Šalek*, Velenje 1999.
- CINDRIČ, Alojz, *Ljubljanski izobraženci skozi čas. Izobraževanje Ljubljančanov na dunajski univerzi 1392–1917*, Ljubljana 2019.
- DI BRAZZANO, Stefano, *L'assassinio di un vescovo. Trieste 1501–1502. Da Achaz Sebriacher a Pietro Bonomo*, Trieste 2006 (Fonti e studi per la storia della Venezia Giulia. Serie seconda. Studi, 13).
- FRESACHER, Walter, *Erläuterungen zum historischen Atlas der österreichischen Alpenländer. II: Die Kirchen- und Grafschaftskarte. 8/1: Kärnten. Kärnten südlich der Drau*, Klagenfurt 1966².
- GRIČNIK, Anton, Mati mnogih hčera. Narodopisni paberki in drobtine, *Konjiško 1146–1996. 850 let prazupnije* (ur. Anton Ožinger, Ivan Pajk), Slovenske Konjice 1996, str. 294–324.
- GRUDEN, Josip, *Cerkvene razmere med Slovenci v petnajstem stoletju in ustanovitev ljubljanske škofije*, Ljubljana 1908.
- HEINISCH, Reinhard R., Leonhard von Keutschach, *Neue Deutsche Biographie*, 14, 1985, str. 250–251.
- HENGERER, Mark, Ungnad von Weissenwolff, *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Grafen und Herren* (ur. Werner Paravicini), 2, Ostfildern 2012, str. 1531–1545.
- HÖFLER, Janez, *O prvih cerkvah in župnijah na Slovenskem. K razvoju cerkvene teritorialne organizacije slovenskih dežel v srednjem veku*, Ljubljana 2016².
- HÖFLER, Janez, *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Kranjska*, Ljubljana 2017².
- HÖFLER, Janez, *Srednjeveške freske v Sloveniji. 4: Vzhodna Slovenija*, Ljubljana 2004.
- JAKIČ, Ivan, *Vsi slovenski gradovi. Leksikon slovenske grajske zapuščine*, Ljubljana 1997.
- KLEMENČIČ, Matej, Tri poznogotske cerkve v Mislinjski dolini in konjiško-dobroloveška stavbarska delavnica, *Koroški zbornik*, 1, 1995, str. 37–47.
- KLEMENČIČ, Matej, Župnijska cerkev v Konjicah in gradbena dejavnost Valentina Fabrija, *Gotika v Sloveniji/Gotik in Slowenien/Il gotico in Slovenia. Nastajanje kulturnega prostora med Alpami, Panonijo in Jadranom/Vom Werden des Kulturraums zwischen Alpen, Pannonien und Adria/La formazione dello spazio culturale tra le Alpi, la Pannonia e l'Adriatico. Akti mednarodnega simpozija/Vorträge des internationalen Symposiums/Atti del Convegno Internazionale di Studi*, Ljubljana, Narodna galerija, 20.–22. oktober 1994 (ur. Janez Höfler), Ljubljana 1995, str. 111–129.
- KNOD, Gustav, *Deutsche Studenten in Bologna 1289–1562. Biographischer Index zu den Acta Nationis Germanicae Universitatis Bononiensis*, Berlin 1889.
- KOROPEC, Jože, Svetna zemljiška gospodstva na Konjiškem do 1600, *Konjiško 1146–1996. 850 let prazupnije* (ur. Anton Ožinger, Ivan Pajk), Slovenske Konjice 1996, str. 98–164.

- KOSI, Miha, Celjska klientela. Socialna in prostorska mobilnost plemstva v službi grofov Celjskih, *Družbena in identitetna mobilnost v slovenskem prostoru med poznim srednjim vekom in 20. stoletjem* (ur. Boris Golec), Ljubljana 2019, str. 11–64.
- KOTAR, Jernej, Deželni glavarji na Kranjskem v srednjem veku, *Zgodovinski časopis*, 75/1–2, 2021, str. 94–150.
- KURELAC, Svjetlana, Grad Vodriž, *Gradovi, utrdbe in mestna obzidja. Vodnik po spomenikih* (ur. Nataša Gorenc), Ljubljana 2006 (Dnevi evropske kulturne dediščine), str. 189–192.
- LAVRIČ, Ana, Bratovščine na Slovenskem pod zavetniškim plaščem Marije in svetnikov, *Patriae et orbi. Essays on Central European Art and Architecture/Študije o srednjeevropski umetnosti. Festschrift in Honour of Damjan Prelovšek/Jubilejni zbornik za Damjana Prelovška* (ur. Ana Lavrič, Franci Lazarini, Barbara Murovec), Ljubljana 2015, str. 475–527, 774–775.
- LEITNER, Friedrich Wilhelm, Die Grablegen in der Propsteipfarrkirche zu Maria Saal, *Marktgemeinde Maria Saal. Geschichte – Kultur – Natur* (ur. Alfred Ogris, Wilhelm Wadl), Klagenfurt 2007, str. 419–436.
- Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500* (ur. Jure Volčjak), Ljubljana 2020.
- LUKMAN, Franc Ksaver, Preprost, Brikcij (med 1400 in 1450–1505), *Slovenski biografski leksikon*, 2/8 (ur. Franc Ksaver Lukman), Ljubljana 1952.
- Die Matrikel der Universität Freiburg i. Br. von 1460–1656* (ur. Hermann Mayer), Freiburg im Breisgau 1907.
- Die Matrikel der Universität Wien. 2: 1451–1518/I* (ur. Leo Santifaller), Wien 1959.
- Die Matrikel der Universität Wien. 3: 1518/II–1579/I* (ur. Franz Gall, Willy Szaivert), Wien 1971.
- Die Matrikel der Wiener Rechtswissenschaftlichen Fakultät/Matricula Facultatis Juristarum Studii Viennensis. 2: 1442–1557* (ur. Thomas Meisel, Johannes Seidl), Wien 2016.
- MLINARIČ, Jože, *Kartuziji Žiče in Jurklošter. Žička kartuzija ok. 1160–1782. Jurkloštrska kartuzija ok. 1170–1595*, Maribor 1991.
- MLINARIČ, Jože, *Studeniški dominikanski samostan. Ok. 1245–1782*, Celje 2005.
- MRAVLJAK, Ivan, *Nadžupnija in dekanija Vuzenica*, Maribor 1928.
- NARED, Andrej, *Dežela – knez – stanovi. Oblikovanje kranjskih deželnih stanov in zborov do leta 1518*, Ljubljana 2009 (Thesaurus memoriae. Dissertationes, 7).
- NASCHENWENG, Hannes P., *Der landständische Adel im Herzogtum Steiermark. Ein genealogisches Kompendium*, Graz 2020.
- OROŽEN, Ignac, *Celska kronika*, V Celi 1854.
- OROŽEN, Ignaz, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. 3/1: Das Archidiakonats Saunien*, Cilli 1880.
- OROŽEN, Ignaz, *Das Bisthum und die Diözese Lavant. 4/2: Das Dekanat Tüffer*, Cilli 1881.
- Orožnova zgodovina dekanije Laško* (ur. Ivan Mohar), Celje-Ljubljana 2009.
- ORTNER, Franz, Keutschach, Leonhard von (um 1442–1519), *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1448 bis 1648. Ein biographisches Lexikon* (ur. Erwin Gatz), Berlin 1996, str. 364–366.
- OTER GORENČIČ, Mija, Auf den Spuren der Rosenkranzbruderschaft, Albrecht Dürers und zweier Kaiser in den Fresken von St. Primus oberhalb Kamnik, *Acta historiae artis Slovenica*, 23/2, 2018, str. 51–73, 288.
- OTER GORENČIČ, Mija, Grofje Celjski in Velika Marijina bratovščina na Dravskem polju, *Acta historiae artis Slovenica*, 27/1, 2022, str. 11–75.
- OŽINGER, Anton, *Zgodovinski oris konjiške prafare od ustanovitve do konca prve svetovne vojne, Konjiško 1146–1996. 850 let prazupnije* (ur. Anton Ožinger, Ivan Pajk), Slovenske Konjice 1996, str. 34–62.
- PARDI, Giuseppe, *Titoli dottorali conferiti dallo Studio di Ferrara nei secoli XIV e XVI*, Lucca 1900.

- PIRCHEGGER, Hans, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte*, München 1962 (Buchreihe der Südostdeutschen Historischen Kommission, 10).
- RESMAN, Blaž, Skica za umetnostnozgodovinski portret župnijske cerkve svetega Petra v Radovljici, *Radovljiški zbornik 1995* (ur. Jure Sinobad), Radovljica 1995, str. 271–292.
- RICHTER, Jakob, Savinjski arhidiakon in njegov konec, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, n. v. 2, 1966, str. 104–112.
- SANTONINO, Paolo, *Popotni dnevniki 1485–1487*, Celovec-Dunaj-Ljubljana, 1991.
- SAPAČ, Igor, Gutenberg in Glanz oziroma Novi Gutenberg. Stavbnozgodovinski oris, *Iz zgodovine Tržiča* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2020 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 68/3), str. 375–438.
- SAPAČ, Igor, Gradova Žamberk in Forhtenek, *Iz zgodovine Šoštanja* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2021 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 69/3), str. 493–532.
- SCHROLL, Beda, *Urkunden-Regesten des Augustiner-Chorherren-Stiftes Eberndorf im Jaunthale*, Klagenfurt 1870.
- SIMONITI, Primož, *Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja*, Ljubljana 1979.
- SINGER, Stephan, *Kultur- und Kirchengeschichte des Jaunthales. Dekanat Eberndorf*, Kappel 1938.
- SKUK, Johann, *Die Geschichte der Pfarre Windischgraz*, Graz 1964 (tipkopis doktorske disertacije).
- SKUK, Johann, Zgodovina župnije Slovenj Gradec. 2: Cerkevna uprava v Mislinjski dolini – zgodovina pražupnije, župnij in podružničnih cerkva, *Koroški zbornik*, 2, 1997, str. 9–32.
- SLANA, Lidija, Grad Lihtenberk in njegovi lastniki skozi stoletja, *Iz zgodovine Litije in okolice* (ur. Miha Preinfalk), Ljubljana 2011 (= *Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 59/3), str. 411–430.
- Slovenski zgodovinski atlas* (ur. Drago Bajt, Marko Vidic), Ljubljana 2011.
- STARZER, Albert, Auszüge aus den Rechnungsbüchern der Camera apostolica zur Geschichte der Kirchen Steiermarks in der Aquileier, Lavanter und Seckauer Diözese während des 14. und 15. Jahrhunderts, *Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen*, 25, 1893, str. 85–90.
- STEGENŠEK, Avguštin, *Konjiška dekanija*, Maribor 1909 (Umetniški spomeniki Lavantinske škofije, 2; ponatis Slovenj Gradec 2010).
- STOPAR, Ivan, *Svetina*, Maribor 1978 (Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, 89).
- THALLER, Anna Elisabeth, *Schloss Freiberg in der Steiermark. Baugeschichte und denkmalpflegerische Aspekte*, Graz 2011 (tipkopis diplomske naloge).
- THALER, Manfred Josef, *Das Salzburger Domkapitel in der Frühen Neuzeit (1514 bis 1806). Verfassung und Zusammensetzung*, Frankfurt am Main 2011.
- TROPPER, Peter G., *Vom Missionsgebiet zum Landesbistum. Organisation und Administration der katholischen Kirche in Kärnten von Chorbischof Modestus bis zu Bischof Köstner*, Klagenfurt 1996.
- VALE, Giuseppe, *Itinerario di Paolo Santonino in Carintia, Stiria e Carniola negli anni 1485–1487*, Citta del Vaticano 1943 (Studi e testi, 103).
- Veliki atlas Slovenije* (ur. Vlasta Mlakar), Ljubljana 2012.
- VIGNJEVIČ, Tomaž, *Mojster Kranjskega oltarja*, Ljubljana 1996.
- VUGA, Jure, Podoba samogibljive skulpture malika, mehaničnega čudesa ali »avtomata« na Kranjskem oltarju, *Acta historiae artis Slovenica*, 24/1, 2019, str. 19–35.
- WAGENDORFER, Martin, Thomas Berlower (auch Prelogar, Prelager, Berlokar, de Cilia), *Neue Deutsche Biographie*, 26, 2016, str. 178–179.
- WEIDL, Reinhard, *Pfarr- und ehem. Stiftskirche Eberndorf, Kärnten*, Salzburg 2004.
- WEISS, Janez, *Samostan frančiškanov pri Gradcu v Beli krajini in njegovi plemiški ustanovitelj*, Metlika 2021.

- »Wiener Artistenregister« 1447 bis 1471. *Acta Facultatis Artium 3/1* (ur. Thomas Maisel, Ingrid Matschinegg), Wien 2007.
- »Wiener Artistenregister« 1471 bis 1497. *Acta Facultatis Artium 3/2* (ur. Thomas Maisel, Ingrid Matschinegg), Wien 2007.
- WITTING, Johann Baptist, Beiträge zur Genealogie des krainischen Adels, *Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft »Adler«*, 5–6, 1895, str. 162–264.
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, *Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila*, Ljubljana 2000 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 22).
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, VOLČJAK, Jure, Videm (Udine). Italija, *Evidentiranje arhivskega gradiva, ki je izven države ter zadeva Slovenijo in Slovence v letu 2005* (ur. Gašper Šmid), Ljubljana 2006 (*Obvestila Arhiva Republike Slovenije*, 22/2), str. 46–70.
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, Vzroki in okoliščine ustanovitve ljubljanske škofije ter oblikovanje njenega ozemlja, *Ljubljanska škofija. 550 let* (ur. France Martin Dolinar), Ljubljana 2011, str. 7–26.
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, KOKOLE, Metoda, Jurij Slatkonja (1456–1522), cerkveni dostojanstvenik in glasbenik med rodno Kranjsko in Dunajem, *Slovenski odnosi z Dunajem skozi čas* (ur. Vincenc Rajšp), Dunaj 2013, str. 195–211.
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, *Cerkvene ustanove in službe na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Škofovstvo, arhidiaconatstvo, župništvo*, Ljubljana 2014.
- ŽNIDARŠIČ GOLEC, Lilijana, *Kariere duhovnikov na Slovenskem v zgodnjem novem veku. Vzvodi, okoliščine, (samo)reprezentacija*, Ljubljana 2019 (*Thesaurus memoriae. Opuscula*, 9).

Viri ilustracij

- 1–2, 4–5: © ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Ljubljana (foto: Andrej Furlan).
- 3: J. W. Valvasor, *Topographia Archiducatus Carinthiae antiquae & modernae completa*, Nürnberg 1688.

The Social Ties of the Parish Priest, Provost, and Archdeacon Valentin Fabri, an Ambitious Commissioner of Construction Works

Summary

Valentin Fabri is not an unfamiliar name for the connoisseurs of the older Slovenian art and church history. In the late 15th and early 16th centuries, he influenced the architectural appearance of the churches where he served as the parish priest or provost: the parish churches of St George in Slovenske Konjice (from 1482) and St Nicholas in Vuzenica (from 1496), and the church of the Augustinian Canons in Dobrla vas/Eberndorf in Carinthia (from 1497), where he also died on 27 June 1509. A more detailed examination of the sources that mention Fabri reveals a number of people from his inner or broader social circle. Apart from his closest family and friends from the town of Konjice, an important segment of the young Fabri's social network consisted of the (lower) nobility who owned property in the area of Konjice or acted as stewards of the local or nearby manors (nobles from the Herbersdorf, Hebenstreit, Mindorfer, Prager, and Katzendorf families). Almost until his death, Fabri also possessed land in the vicinity of Konjice that he had inherited from his parents or bought. His circle of acquaintances probably expanded considerably during his studies. All we know about his experiences as a student for now is that he obtained a Bachelor's degree at the Vienna Faculty of Arts in 1466. Nevertheless, we can assume that in Vienna, he met or strengthened his bonds with many students from Lower Styria, other Slovenian territories, and elsewhere. Some of the lecturers at the University of Vienna at that time also came from the Slovenian provinces, among them the humanists Bernard Perger from Ščavnica and Brikcij Preprost from Celje. As far as Fabri's clerical career is concerned, we can count Tomaž Prelokar, presumably born in Preloge pri Konjicah, among the priests that played an important if perhaps only a mediating role in his career, especially at the beginning. With his influence at the court of Holy Roman Emperor Frederick III, for whom he performed demanding diplomatic and legal tasks and was later rewarded with the position of the provost and finally the bishop of the diocese of Constance, Prelokar – also known as the first humanist teacher of Frederick's son Maximilian – certainly contributed greatly to the more prestigious benefices under the patronage of the Emperor and more specifically the Provincial Prince, also being granted to his compatriots. Already quite early in his clerical career, Fabri forged relatively strong ties with the prominent members of the cathedral chapter in Ljubljana, especially with Provost Peter Knauer (Knauer). Fabri most probably established his first contacts with the higher clergy of the Ljubljana diocese already under the first Bishop of Ljubljana Žiga Lamberg (1463–1488) or at the time when the Ljubljana provostry was taken over by the first Provost Lenart Jamnizer (documented between 1464 and 1469, at the University of Vienna in the autumn of 1466). The continuity and significance of these contacts are attested to by the presence of Jurij Slatkonja, the soon-to-be canon of Ljubljana and Knauer's successor as the provost, at the presentation of the document confirming Fabri's election as the provost in Dobrla vas in 1497. As the court chaplain of King Maximilian I and soon the choirmaster of Maximilian's court chapel (1498), Slatkonja also represented a contact with the royal court.

Among the clergy connected with Fabri in one way or another, two priests also stand out who had been the parish priests in Konjice and Vuzenica before him. Although at least one of them was certainly not Fabri's immediate predecessor, both could have had a significant influence on his career. Andrej Lichtenberg, the Konjice parish vicar of noble birth from Rifnik, a castle between Konjice and Celje, could have recommended Fabri to Tomaž Prelokar, as he was a witness at Prelokar's promotion in Padua in 1466. In the 1470s, the parish priest of Vuzenica Jurij Labeker is also noted repeatedly in the circles of the University of Padua. One of the four witnesses to his doctorate was Rudolf Kuenburg, a Carinthian nobleman who became a canon in 1484 and the provost of the Salzburg chapter in 1503. He

was probably more closely connected with Fabri by Lenart Hodiški (Leonhard von Keutschach), who had been the provost in Dobrla vas until 1490 and then rose through the ranks in Salzburg all the way to the position of archbishop (he was the archbishop from 1495 to 1519). Another aspect related to the clergy is the fact that Fabri also served as the archdeacon of the Archdeaconate of Savinja/Sann (from circa 1485) and Archdeaconate of Podjuna/Jauntal (from 1497). In addition to the fact that Fabri's social environment included, in the broader sense, all the clerics who served in the Archdeaconates of Savinja and Podjuna during his time, the possibility that he could have also established closer connections with the priests who were in charge of other archdeaconates, especially the neighbouring ones, should also be taken into account. During Fabri's lifetime, the Archdeaconate of Carniola or Upper Carniola was headed by Lenart Seidel and Erazem Steyrer (Steirer). The former is directly linked to Fabri with the 1482 order from the vicar-general of Aquileia that Seidel and Fabri should make sure to establish order and discipline among the rebellious Dominican nuns in Studenice. Similarly to Fabri, the archdeacons of Carniola, mentioned above, were knowledgeable priests who were also active as patrons or commissioners of high-quality artworks. Operta, who studied in Vienna and received his doctorate in canon law in Padua in 1484, is most likely responsible for the commissioning of the Krainburg Altarpiece, while Seidel and Steyrer – along with the Kamnik parish priest Jurij Hertenfesler – played a role in the creation of the frescoes in the Church of St Primus above Kamnik. As far as the art commissioning by people from Fabri's circle who were not priests is concerned, we should underline the noble family of Ungnad of Ženek (Sonnegg), which owned several castles near Dobrla vas as well as estates in Lower Styria. We should also specifically mention Andrej Hohenwart (Hohenwarter), the supreme hereditary seneschal (*obrister Erbtruchsess*) in Carniola and Windic March and the governor of Celje Upper Castle (*Hauptmann zu Ober Cilli*), who was a patron of church institutions both in Celje and in his native region of White Carniola. On 2 June 1487, Fabri visited Hohenwart's house in Celje together with the Vicar-General and Visitor of Aquileia Peter Carli, Chancellor of Aquileia Paolo Santonino, and the parish priest of Vitanje Martin Molitor. Not long afterwards, Molitor took over as the dean of the Confraternity of Our Lady of Sorrows in Dravsko polje, which was based in the parish church in Konjice. In view of Fabri's confirmed connections with this Confraternity, one of the questions that the future researchers will need to answer is the identity and activities of both its clerical and lay members.